

Mokslo Lietuva

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Nr. 16 (659)

AKTUALIJOS

Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimo kreipimasis dėl darbo užmokesčio kėlimo

LIETUVOS AUKŠTŪJŲ MOKYKLŲ
PROFESINIŲ SĄJUNGŲ SUSIVIENIJIMAS

LAMPSS

Gerbiamieji akademinės bendruomenės nariai, mokslininkai, pedagogai ir visi, be kurių atliekamo darbo nebūtų aukštojo mokslo Lietuvoje. Lietuvos aukštųjų mokyklų profesinių sąjungų susivienijimas (LAMPSS) šakos kolektyvinėje sutartyje yra iškėles reikalavimą nuo 2021 m. rugsėjo mėnesio kelti pedagogų ir mokslo darbuotojų darbo užmokesčių 10 proc., o kitų aukštojo mokslo darbuotojų – 30 proc. Siekiame, kad visų aukštajame moksle dirbančių darbuotojų darbo užmokestis kiltų tolygiai.

Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija kreipėsi dėl finansavimo patvirtinimo 2021 metams į Lietuvos Respu-

blikos finansų ministeriją, kuri į šį kreipimąsi turėjo atsakyti iki rugpjūčio 17 d. Tačiau atsakymo data buvo perkelta į rugsėjo 26 d., o dabar dar kartą – į spalio 6 d.

Susidaro įspūdis, kad atsakymo terminas vilkinamas tikslingai, jog ministerija galėtų paskutinėmis dienomis iki rinkimų paskelbti aukštojo mokslo darbuotojams nepalankų sprendimą. Panaši informacija LAMPSS pasiekė ir iš Finansų ministerijos šaltinių.

Reaguodama į tai, LAMPSS taryba šių metų rugsėjo 28 d. sprendimu nutarė telkti bendruomenę ikirinkiminiams piketams prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos bei aukštųjų mokyklų, jeigu šių metų spalio 6 d. paaiškės, kad bus gautas mažesnis atlyginimo kėlimas, nei numatyta šakos kolektyvinėje sutartyje, arba jeigu informacija apie tai minėtą dieną visai nebus pateikta.

Visą bendruomenę kviečiame registruotis piketams, kurie planuojami šių metų spalio 8 ir 22 dienomis. Registracija vyks elektroniniu paštu. Registruodamiesi nurodykite: savo vardą, pavardę, telefono numerį, elektroninio pašto adresą (kuriuo jums galima atsiti su viešomis akcijomis

susijusia informacija) ir vietą, kurioje galite piketuoti: prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos, prie Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos arba prie jūsų aukštosios mokyklos (įvardinkite jos pavadinimą). **Spalio 7 d. 12.30 val. piketuojame prie Vyriausybės dėl MMA didinimo.**

LAMPSS tarybos vardu pirmininkas, Lietuvos švietimo tarybos narys prof. Sigitas Vaitkevičius

Aleksandras Dambrauskas-Adomas Jakštas – 160-osios gimimo metinės

ŠIAME NUMERYJE

Klaipėdos universitetas mini 30 metų jubiliejų ● 1 p.

Akademikas Jonas Grigas: mokslas ir išmintis ● 2 p.

Ar į naująjį Seimą ateis mokslininkai, kompetentingi, visuomenės pasitikėjimą turintys žmonės? ● 3 p.

Lietuvos Respublikos Seimo pranešimai ● 3, 5 p.

Nauji moksliniai tyrimai Lietuvos universitetuose ● 6, 7 p.

Kuriamas Europos skaitmeninių inovacijų centras ● 7 p.

Finansų sistemos tyrėja kviečia į savo tapybos darbų parodą ● 8, 9 p.

Minime Adomo Jakšto gimimo 160-ąsias metines ● 10 p.

Netektys ● 12 p.

KRONIKA

Klaipėdos universitetas pasitinka 30-tuosius akademinis metus

1990 m. spalio 5 d. Aukščiausiosios Tarybos Pirmininkas Vytautas Landsbergis pasirašė nutarimą nuo 1991 m. sausio 1 d. įsteigti Klaipėdos universitetą. Praėjus 30 metų – 2020 m. spalio 5 d., pirmadienį, 12 val. – Seimo I rūmuose, Konstitucijos salėje rengiamas Klaipėdos universiteto jubiliejinių akademinis metų sukakties paminėjimas.

Renginį įžanginiu žodžiu pradės Klaipėdos universiteto rektorius prof. dr. Artūras Razbadauskas, sveikinimo žodį tars Seimo Švietimo ir mokslo komiteto pirmininkas Eugenijus Jovaiša, švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius ir Klaipė-

dos universiteto Tarybos pirmininkas dr. Vytautas Grubliauskas. Renginio dalyviai išklausys dr. Vytauto Čepo ir Klaipėdos universiteto Mokslo ir inovacijų prorektorius dr. Dariaus Daunio pranešimus, taip pat bus pristatyta knyga „KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS. Senųjų pastatų istorijos“.

Į iškilmingą minėjimą pakviesti Seimo nariai ir labiausiai prie Klaipėdos universiteto steigimo bei gyvavimo prisidėję asmenys, organizacijų atstovai. Klaipėdos universiteto 30-mečio minėjimo renginys bus tiesiogiai transliuojamas Seimo „YouTube“ paskyroje.

Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrija sveikina prof. Libertą Klimką 80-mečio proga

Prof. Libertas Klimka

Lietuvos mokslo istorikų ir filosofų bendrijos vardu sveikinu savo kolegą ir bičiulį, žymų mokslo istoriką ir etnologą prof. dr. Libertą Klimką gražaus ir garbingo 80 metų jubiliejaus proga ir linkiu geros sveikatos bei daug kūrybinės energijos.

Pirmininkas dr. Ramūnas Kondratas

Iš kur atsiranda išminties?

Prof. Jonas Grigas

Gyvename įdomiais laikais. Mokslo ir technologijos atveria pasaulius, apie kuriuos anksčiau galėjome tik svajoti. Per ateinančius dešimtmečius apie gamtą sužinosime daugiau, nei sužinojome per visą žmonijos istoriją. Iš visko, ką žmonija yra sukūrusi, svarbiausia yra mokslas. Jis ištraukė mus iš primityvaus gyvenimo gelmių, ir atsidūrėme prie kelionių į kitas planetas slenksčio.

Tačiau mokslas moraliniu atžvilgiu yra neutralus. Jį galima lyginti su dviašmeniu kalaviju. Viena kalavijo pusė gali būti nukreipta prieš skurdą, ligas, žmonių tamsumą, kita –

prieš pačius žmones. Kaip bus naudojamas kalavijas, priklauso nuo žmonių išminties. Per du pasaulinius karus žmonės su siaubu stebėjo, kaip mokslas gali griauti ir niokoti lig tol neregėtu mastu. Pirmosios XX a. pusės barbariškumas išlaisvino sunkiai suvokiamą smurtą. Tačiau tas pats mokslas sudarė sąlygas žmonėms viską atstatyti, sukurti dar tvirtesnę taiką ir klestėjimą. Svarbiausia yra surasti išminties mokslo kalavijui valdyti.

Mūsų visuomenėje rasti išminties sunku, nes naujų žinių įgyjame greičiau nei išminties. Kadangi skęstame informacijos jūroje, brangiausias šiuolaikinės visuomenės turtas yra išmintis. Be išminties būsime be tikslo nešiojami informacijos jūroje, apimti tuštumos ir beprasmybės. Tačiau iš kur paimti išminties? Iš dalies ji ateina, demokratiškai diskutuojant gerai informuotiems specialistams. Internetas, turintis trūkumų ir ydų, tampa demokratinių laisvių saugotoju. Problemos išsamiai analizuojamos ir kritiškai nagrinėjamos tūkstančiuose interneto tinklalapių. Diktatoriai bijo interneto. Internetas virto demokratijos priemone. Iš diskusijų atsiranda išmintis. Patikimiausias būdas stiprinti demokratines diskusijas yra švietimas, nes tik išsilavinęs elektoratas gali

priimti teisingus sprendimus dėl technologijų, kurios nulems civilizacijos likimą.

Deja, daugelis mažai žino apie didžiulius iššūkius, laukiančius mūsų ateityje. Kaip rengti jaunimą ateities darbo rinkai? Iki kokios ribos taikyti genų inžineriją žmonėms? Kaip pataisyti blogai veikiančią švietimo sistemą, kad ji atitiktų ateities iššūkius? Kaip pasipriešinti globaliam atšilimui, prieš žmones nukreiptoms technologijoms ir branduo-

linio ginklo plitimui?

Demokratijai yra svarbiausia turėti išsilavinusį, gerai informuotą elektoratą, gebantį racionaliai ir nešališkai aptarinėti aktualias problemas. Deja, kol kas mes tokio neturime. Todėl, artėjant naujiems rinkimams, partijų diskusijos yra lėkštos, iš jų neatsiranda išminties. Todėl visos valdžios žmonėms buvo ir dar bus negeros. Šaltinis: www.pozicija.org, 2020-09-19

SBA koncernas parems Vilniuje studijuosiančius Baltarusijos piliečius

Paramos sutartį pasirašė VU rektorius prof. Rimvydas Petrauskas ir SBA grupės prezidentas Arūnas Martinkevičius. VU nuotr.

SBA – viena didžiausių lietuviško kapitalo įmonių grupių Lietuvoje, jungianti baldų gamybos, nekilnojamojo turto, tekstilės ir kitas įmones. Koncerną sudaro 30 Lietuvoje ir užsienio šalyse veikiančių įmonių, kuriose dirba daugiau nei 5000 darbuotojų. SBA – tai lotyniškos frazės *Scitus Bonus Animus* santrumpa (liet. protinga geroji dvasia).

Pastaruoju metu gerokai padaugėjęs Baltarusijos piliečių, siekiančių studijuoti Vilniaus universitete (VU), SBA grupė skirs paramą su jų studijomis ir pragyvenimu susijusioms išlaidoms padengti. Pagal su Vilniaus universitetu pasirašytą paramos sutartį, studentams iš Baltarusijos kas mėnesį bus skiriamos 300 eurų dydžio SBA stipendijos, o bendra paramos suma sieks iki 100 tūkst. eurų. „Skirdami stipendijas, siekiame palengvinti baltarusių jaunimo

galimybes studijuoti mūsų šalyje ir taip stiprinti akademinį bei žmogiškuosius ryšius tarp abiejų valstybių“, – teigia SBA prezidentas Arūnas Martinkevičius. Stipendijos skiriamos tiek siekiantiems bakaluro, tiek magistro diplomo.

Pasak Vilniaus universiteto, šiemet norą studijuoti seniausioje Lietuvos aukštojoje mokykloje jau pareiškė beveik 220 kaimyninės šalies studentų. Jie siekia įgyti ekonomikos, informacinių sistemų, anglų filologijos, tarptautinio verslo, tarptautinės projektų vadybos ir kitų kryptų išsilavinimą. „SBA sprendimas yra puikus atsakingo ir neabejingo verslo pavyzdys, už kurį esame išties dėkingi. Jis padidins mūsų galimybes pasiūlyti studijas didesniai Baltarusijos studentų skaičiui, kuriems ta parama yra labai aktuali“, – sako VU rektorius prof. Rimvydas Petrauskas.

Signataro Vytauto Plečkaičio knygos sutiktuvės

Spalio 7 d. 16.30 val. Seimo skaitykloje (III rūmuose, 130 kab.) įvyks Nepriklausomybės Akto signataro, istoriko, diplomato, politiko Vytauto Plečkaičio knygos „Mums reikėjo Laisvės“ sutiktuvės. Knyga skirta Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo 30-mečiui. Renginį moderuos žurnalistas Virginijus Savukynas. Dalyvaus knygos autorius, Nepriklausomybės Akto signatarai Seimo nariai ir žiniasklaidos atstovai.

Vytautas Plečkaitis politinėje biografijos pobūdžio apybraižoje pastebi, kad Lietuva buvo prisitaikiusi, o žmonės sąmoningai vengė šnekėti apie tai, kas, atrodo, turėtų labiausiai rūpėti – laisvę. Bet, anot jo, „svarbiausia, kad Lietuva sujudėjo“. Knygoje autorius dienoraščio forma pateikia savo įžvalgas, komentarus apie Lietuvos išsivadavimo pradžią, pabrėždamas tai, kas įstrigo jo sąmonėje, o gal net pasąmonėje. Knygą papildė dokumentai, autoriui artimų žmonių ir giminių pasakojimai, nuotraukos.

„Mums reikėjo Laisvės“ – šeštoji V. Plečkaičio knyga. Jo bibliografijoje: „Lietuvos ir Lenkijos santykiai 1917–1994“ (1998), „Šveicarija, kurios nepažįstame“ (2013), monografija „Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras Jurgis Šaulys“ (2016), „Masonai: laisvieji mūrininkai, kūrė ir stiprinę Lietuvą“ (2018) ir kt.

V. Plečkaitis buvo aktyvus Klaipėdos Sąjūdžio tarybos iniciatyvinės grupės, Sąjūdžio Seimo narys, išrinktas į Lietuvos Respublikos Aukščiausiąją Tarybą-Atkuriamąjį Seimą. 1992 m. – Seimo narys. 1996 m. paskirtas Lietuvos Respublikos nepaprastuoju ir įgaliotuoju ambasadoriumi Ukrainoje, vėliau – Moldovoje ir Gruzijoje. Nuo 2005 m. pabaigos – generalinis konsulas Ženevoje, nuo 2007 m. – pirmasis Lietuvos ambasadorius Šveicarijoje. Spalio 16-ąją V. Plečkaitis minės 70-mečio sukaktį. Jubiliejaus proga spalio 7 d. Seimo skaitykloje bus galima apžiūrėti signatarui skirtą knygų parodą. Registracija į renginį vyks iki spalio 7 d. 12 val. *Parangta pagal Seimo 2020 m. rugsėjo 22 d. pranešimą*

Paroda, skirta Viliui Gaigalaičiui (1870–1945)

„...Nes man lietuviystė brangiausias dalykas šiame pasaulyje“

Rugsėjo 7 – spalio 30 d. LMA Vrublevskių bibliotekos T. Vrublevskio skaitykloje veikia mažoji paroda „...Nes man lietuviystė brangiausias dalykas šiame pasaulyje“, skirta Viliaus Gaigalaičio 150-osioms gimimo metinėms. V. Gaigalaitis buvo reikšminga XX a. pradžios asmenybė, dariusi įtaką Mažosios Lietu-

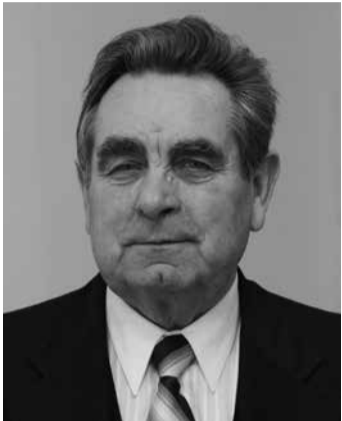
vos religiniam, kultūriniam, politiniam ir visuomeniniam gyvenimui. Jo indėlis į Klaipėdos krašto lietuvininkų tradicijų ir lietuviškumo išsaugojimą vertas tokio pat pripažinimo ir pagarbos, kaip ir kitų garsių Didžiosios Lietuvos visuomenės veikėjų – Vinco Kudirkos, Jono Basanavičiaus bei kitų.

Baigęs mokslus ir įgijęs filosofijos mokslų daktaro laipsnį, V. Gaigalaitis kunigavo Ramučių, Priekulės, Katyčių parapijose, tuo pat metu dalyvavo politinėje veikloje. Nuo 1903 iki 1915 m. buvo išrinktas Prūsijos Landtago deputatu, kur nuolat gynė lietuvininkų interesus. Nenuilsdamas rašė straipsnius spaudai, parašė ir išleido 25 knygeles. Vadovavo

labdaros ir kultūros draugijai „Sandora“, kur sukaupė vertingą 7500 leidinių biblioteką, leido ir redagavo mėnraštį „Pagalba“. Prisdėjo Kauno universitete įkuriant Evangelikų teologijos fakultetą. Vargu, ar kas nors kitas

REDAKTORIAUS KOMENTARAS

Rinkimai: išsami informacija ar „sisteminių“ partijų reklama? (2)

Jonas Jasaitis

Vis dažniau viešojoje erdvėje išgirstame pasisakymus, kad po naujų Seimo rinkimų jokių seniai lauktų pokyčių nebus. Net sunku prisiminti, kada rinkimų kampanija Lietuvoje buvo tokia nekorektiška ir tiesiog nešvari, kad taip įžūliai būtų nesiskaitoma su rinkėjų teise gauti išsamią informaciją. Kai kurie „Irt“ ir „Ink“ veikėjai jau taip įtikėjo savo įtaka, kad net nebemato reikalo bent minimaliai vykdyti savo pareigą – informuoti visuomenę. Net gavę antausį iš Lietuvos Prezidento, jie nesiruošia pripažinti savo atviro šališkumo, nekompetencijos ir itin žemos vidinės kultūros. Net atokių savivaldybių laikraščiuose tokie nesugebėtų išsilaukti bent kelias dienas. Jau po pirmųjų laidų bendruomenė juos paprasčiausiai nušvilptų. Ten žmonės vieni kitus gerai pažįsta ir nėra praradę pagarbos vienas kitam. Žinoma, galima bandyti įsisteikti kokiam nors įžūliam vietos valdininkui, bet bendruomenės autoriteto taip tikrai nepelnysi, nes dauguma žmonių jau nebeturi ko bijoti. Apie tai, kad jų jau nebegaršdinsi, liudija ir emigracijos skaičiai: guostis tuo, kad išvykstančių į kitas valstybes mažėja, nebegalima.

Žmonės labai išsilgo permąstymų centriniuose struktūrose. Vyriausybės aparatas jau taip įpratęs nesiskaityti nei su profesinėmis sąjungomis, nei su visuomeninėmis organizacijomis, kad sukrunta tik pajutęs masinio nepasitenkinimo grėsmę. Kurį laiką jį dar gelbsti visuomenininkų menkas gebėjimas susitelkti tarpusavyje ir lyderių stoka. Bet panašu, kad ir mūsų visuomenė bando išmokti kaimynų baltarusių pamokas, kai jokia demagogija nebeįtampa. Žmonės ir čia gali didžiuliais būriais išėiti į gatves.

Praėjusius rinkimus įtikinamai laimėję „žalieji valstiečiai“ turėjo labai daug gerų sumanymų ir tikrai padarė kai ką gero, tačiau jiems labai stigo politinės patirties. Štai pirmą kartą Seime buvo įkurta parlamento ir akademinės bendruomenės bendradarbiavimo grupė. Tai buvo puiki idėja, leidžianti Seimo nariams labai operatyviai gauti išsamią informaciją apie tai, kaip aktualiausias valstybės problemas siūlo spręsti tiek technologinių, tiek socialinių mokslų atstovai. Bet čia išryškėjo pačių Seime dirbusių mokslininkų labai menkas gebėjimas nusileisti iš savo profesinės erdvės ir dar menkesnis gebėjimas išklausti kitų sričių atstovus.

Seimo svetainėje yra informacija apie tai, kas buvo pasižadėję dalyvauti minėtos bendradarbiavimo grupės veikloje. Galima teisintis kuo tik nori, tačiau kai per visus ketverius metus absoliuti dauguma jų nerado galimybės nė karto apsilankyti šioje grupėje, jokie pasiteisinimai nepadės. Gali nepatikti vienas ar kitas kolega, galima aiškinti, kad tuo pat metu turėjai būti dar 2–3 skirtinguose renginiuose, bet kuo pasiteisinsi, kad nė karto joje nepasirodei per visą kadenciją? Ar ne todėl ir taip garsiai dar D. Grybauskaitės išliaupsintas Lietuvos universitetų „optimizacijos planas“ virto apgailėtina primityvia avantiūra, balansuojančia ant nemokšiško ir kenkimo visai valstybės raidai ribos.

Kuo galima pateisinti tai, kad, esant tokiai sudėtingai švietimo situacijai, dabar tenka iš naujo kurti edukologijos mokslo centrus, atskirų dalykų mokymo metodikos laboratorijas? Ar tikrai reikėjo viską sugriauti, o paskui paskubomis statyti iš naujo? Ar pasiekimu galima laikyti penkis kartus sumažėjusių studentų skaičių Panevėžio fakultete? Ar galima pasigirti prijungiamo Šiaulių universiteto likučiais? Kodėl kelių *Alma Mater*, veikusių nuo Pirmosios Respublikos laikų, dabar nebeliko? Ar kuris iš Vyriausybės klerkų dar pajėgia suvokti, ką reiškia *Alma Mater* dešimtims tūkstančių jų auklėtinių? Kas

pasitelks jų energiją ir patirtį, kad Lietuvoje būtų keturi milijonai jos piliečių, o jų kultūrinė branda niekuo nenusileistų Vidurio Europos visuomenėms? Joks primityvus išlaidų ir naudos skaičiavimas čia nepadės.

Bene daugiausia žalos padarė dėl įvairių asmeniškų antipatių kilusios intrigos, kurias ta pati „žiniasklaida-gandasklaida“ mikliai įkišdavo į eterį. Kas šiandien dar tiki, kad liūdnei pagarsėjusio „anūko“ frakcijos pavadinimo bent viena raidė iš penkių atitinka tikrovę? Kas, bent kiek giliau susipažinęs su politologijos pagrindais, galėtų tvirtinti, kad vadinamieji „paluckininkai“ gali būti laikomi socialdemokratais. Net nekalbant apie reanimuotą „darbo partiją“ ar paskubomis sukurptą „laisvės“ grupuotę, kurios vedlė jau spėjo pagarsėti tiek viešai reikiama keiksmažodžiais, tiek absurdiškais provokacijomis, bandant žūbtūt apkaltinti kolegas kuo tik nori, kad tik jiems pakenktų. Ar galima iš tokių, atsiprašant, „naujų“, darinių tikėtis pozityvios veiklos, pagarbos tautai ir jos atkurta valstybei? Tačiau tenka ir pagirti didžiausią Seimo frakciją, kad, nepaisant visų užkeikimų, jog frakcija tuoj subyrės, nepaisant visų įnirtingai platinamų gandų apie jos skilimą, visų bandymų kažkur pervilioti jos narius, ji išliko visą kadenciją. Čia dera priminti klasikinę politikos sąvokos apibrėžimą, kad politikos paskirtis yra visuomenės tvarkos ir piliečių saugumo užtikrinimas. Visa kita, ką neretai bandoma pakišti po politikos etikete, nėra politika ir turi būti vadinama visai kitaip. Lietuvoje dar reikia išmokti suvokti šios sąvokos prasmę.

Siekdami pozityvių permąstymų, tiek rinkėjai, tiek ir pretenduojantieji tapti politikais turi suvokti pagrindines valstybės raidos problemas ir jas lemiančias priežastis, gerai įsisąmoninti piliečių bazinius poreikius ir realias jų tenkinimo galimybes. Prezidento iškelta Gerovės valstybės samprata daugelio šiandieninių politikų ir pretenduojančių jais tapti dar nėra išsamiai apmąstyta. Juo labiau nežinoma, kaip tą gerovę galima sukurti, turint dabartinę jokios savarankiškos politinės patirties neturinčią visuomenę. Tikrieji visuomenės lyderiai formuojasi ne dabartinėje „daugumoje“ ir ne pasigailėtina menką potencialą turinčioje vadinamojoje „opozicijoje“, ne tarp visokiomis „laisvos iniciatyvos“ skaromis besidangstančių „liberalų“ (Tiesa, Lietuvoje „liberalai“ labai nori būti laikomi dešiniaisiais, nors niekur liberaliosios srovės atstovai nėra jiems priskiriami.)

Tautos gerovę lemia tarpusavio pasitikėjimas ir bendros pastangos ją kurti, sveika gyvensena, gilus išsilavinimas ir aukšta vidinė kultūra, tvirtos šeimos, nuosekliai ugdančios savo vaikų gebėjimus kurti ir asmeninį, ir valstybės gerį, kartų bendravimas ir bendruomeninio intereso suvokimas, pagarba savo kalbai ir tautos kultūrai. Būtent tokias vertybes puoselėjo šviesios atminties Romualdas Ozolas ir didžioji dalis iki šių dienų patriotiškai nusiteikusių bei tikinčių Lietuvos ateitimi Kovo 11-osios Akto signatarų.

Tikrai ne visi dabartinės žiniasklaidos atstovai yra praradę sąžinę ir apakinti nuostatos, kad visa viešoji erdvė jau yra negrįžtamai užvaldyta. Šiomis dienomis jų uždavinys – liautis kartojus klišes apie tariamai didžiulias „sistemines“ partijas. Dera atidžiai analizuoti naujus žmones, gebančius valstybės problemas įvardinti aiškiai ir turinčius apgalvotų siūlymų, kaip jas spręsti čia, savo valstybėje, savo tautos ir bendrapiliečių pastangomis. Čia atidžiai įsiklausyti, ką sako mūsų kaimynai, pasirengę nusimesti jau trečią dešimtmetį slegiančios tironijos jungą. Gal net patys iki galo neįsisąmoninę, ką tai reiškia, jie kartuoja: „Mes nesame nei prorusiški, nei antirusiški, nei proeuropietiški (t. y. besąlygiškai klausantys, ko reikalauja Briuselis, ką tvirtina Berlynas ar Paryžius), nei antieuropietiški. Mes patys turime kurti savo valstybę – savo tautos namus...“ Lietuvai taip pat reikia objektyviai vertinti tendencijas, kurias matome Lenkijoje ir Vengrijoje ar toje pačioje Jungtinėje Karalystėje. Lenkai ir vengrai, kaip rodo nesena jų istorija, nepabūgo net ypač žiaurios sovietinių represinių struktūrų reakcijos ir jai pasipriešino.

Būtina tuoj pat keisti bendravimo su rinkėjais metodiką, atsisakyti „minutinio“ egzaminavimo, neturinčio nieko bendra su kandidatų kompetencijos ar pažiūrų analize. Žmonės turi žinoti, už ką verta balsuoti – už principingą valstybinę poziciją, o ne už tuos, kurie iš valstybės gavo didžiausius pinigus ir apdėjo visą Lietuvą rinkėjui neko nesakančiais milžiniškais savo portretais. ■

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

Pritarta Prezidento siūlymui išplėsti valstybės apdovanojimu pageriamų asmenų ratą. Seimas po svarstymo bendru sutarimu pritarė Respublikos Prezidento Gitano Nausėdos teiktoms Valstybės apdovanojimų įstatymo pataisoms, kuriomis siūloma sudaryti galimybę pagerbti tėvus, globėjus ir rūpintojus bei užtikrinti lygiateisiškumą kiekvienam iš jų būti įvertintam už nuopelnus motinystei, tėvystei, globai ar rūpybai. Kad naujos nuostatos būtų priimtoms, Seimas turės balsuoti dar kartą

Šiuo metu valstybės apdovanojimu – ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu – gali būti apdovanotos tik motinos, pagimdžiusios ir užauginusios bei gerai išauklėjusios penkis ir daugiau vaikų. Svarstomomis pataisomis taip pat siūloma įtvirtinti, kad ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu galėtų būti apdovanojami tiek asmenys, garsinantys Lietuvos vardą, tiek ir asmenys, turintys nuopelnų įvairiose srityse Lietuvoje. Pagal siūlomą patikslintą ordino „Už nuopelnus Lietuvai“ medaliu būtų apdovanojami asmenys už nuopelnus garsinant Lietuvos vardą, už nuopelnus kultūros, mokslo, švietimo, verslo, gamybos, sveikatos, socialinės apsaugos, karybos, sporto, ūkio bei kitose srityse, už humanitarinę pagalbą Lietuvai.

Asociacijų vadovais galėtų tapti tik nepriekaištingos reputacijos asmenys. Seimas svarstys Asociacijų įstatymo bei Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymo pataisas, kuriomis siekiama pagerinti meno kūrėjų organizacijų ir asociacijų veiklą, patikslinti asociacijų valdymo organų funkcijas, asociacijų veiklai, tiksliniams veiklos projektams ir programoms finansuoti iš valstybės biudžeto lėšų skyrimo reikalavimus, užtikrinant gautų lėšų panaudojimą pagal paskirtį, užkardant galimus asociacijų vadovų piktnaudžiavimo valdžia atvejus, jų veikla galimus sukelti viešųjų ir privačių interesų konfliktus, kas diskredituotų asociacijos autoritetą.

Meno kūrėjo ir meno kūrėjų organizacijų statuso įstatymo pataisų projektu siūloma papildyti įstatymo 10 straipsnį, siekiant sukonkretinti reikalavimus meno kūrėjų organizacijų veiklai ir kūrybinių programų bei projektų finansavimui iš valstybės biudžeto gauti, vadovaujantis Kultūros rėmimo fondo įstatymo ir Asociacijų įstatymo nuostatomis, ir užtikrinti gautų lėšų panaudojimą pagal paskirtį.

Asociacijų įstatyme siūloma tikslinti asociacijų vadovų skyrimo reikalavimus, įtvirtinant nepriekaištingos reputacijos reikalavimą. „Kas paskatino? Paskatino turbūt ne vieną iš mūsų pribloškiančios žinios iš tų įstaigų arba asociacijų, kuriose kartais pasigirsta įvairiausių kriminalinių istorijų arba atsiranda asmenys su tikrai labai ryškiai išreikšta kriminaline praeitimi, ir iš tikrųjų tai diskredituoja tų asociacijų vykdomą veiklą bei meta šešėlį visai asociacijų bendruomenei“, – pristatydamas pakeitimus, sakė vienas pataisų iniciatorių Seimo švietimo ir mokslo komiteto pirmininko pavaduotojas Vytautas Juozapaitis.

Seimas priėmė rezoliuciją „Dėl Aleksejaus Navalno apnuodijimo ir dujotiekio „Nord Stream 2“. Rezoliucijoje pabrėžiama, kad Rusijos Federacijoje demokratijos, visuotinai pripažintų žmogaus teisių ir laisvių padėtis išlieka kritiška, ir Europos Sąjunga raginama kaip galima greičiau patvirtinti ir įgyvendinti Magnickio akto tipo ES sankcijų žmogaus teisių srityje mechanizmą, į kurį būtų įtrauktas asmenų sąrašas ir numatytos Rusijos Federacijos režimui skirtos sankcijos, nukreiptos į konkrečius sektorius.

„A. Navalno apnuodijimas, panaudojant Rusijos laboratorijose sukurtą cheminę paralyžiuojančią nuodingąją medžiagą, kuri uždrausta tarptautinėmis sutartimis, labai aiškiai parodė, kad Kremlius nepasirengęs keisti savo agresyvaus ir ciniško elgesio politinės opozicijos atžvilgiu“, – pažymima priimtame dokumente. Seimas atkreipia dėmesį, kad Aleksejaus Navalno apnuodijimas dar kartą primena, jog būtina stabdyti dujotiekio „Nord Stream 2“ tiesimą.

Seimas akcentuoja, kad energijos išteklių eksportas yra pagrindinis šaltinis, iš kurio finansuojamos Rusijos agresyvio užsienio politikos iniciatyvos, dažniausiai nukreiptos prieš Baltijos šalis bei kitas Vidurio ir Rytų Europos valstybes. „Baltijos jūros dugnu tiesiamas „Nord Stream 2“ dujotiekis neturi ekonominio pagrindo ir yra geopolitinis projektas, kuris padidins Europos priklausomybę nuo

Naujos lietuvių bendruomenės užsienyje

Čilės lietuviai

Čilės lietuvių bendruomenė oficialiai įsteigta Baltijos kelio minėjimo dieną – rugpjūčio 23-įją. Steigiamasis susirinkimas dėl pandemijos vyko nuotoliniu būdu. Jame dalyvavo Lietuvos garbės konsulas Čilėje don Felizardo Figueroa. Surengtas balsavimas dėl oficialaus bendruomenės steigimo, išrinkta jos valdyba. Šiuo metu Čilės lietuvių bendruomenėje yra 22 nariai: 19 lietuvių ir 3 čiliečiai. „Tikime, kad narių vis daugės, nes, vos sukūrus bendruomenę, su mumis susisieks keletas čiliečių šeimų, turinčių lietuviškų šaknų“, – sakė Čilės lietuvių bendruomenės pirmininke išrinkta Adriana Giedrė Barkauskaitė. „Ketiname

organizuoti įvairius renginius ir supažindinti su lietuviška virtuve, kuri čia, Pietų Amerikoje, sulaukia daug dėmesio. Planuojame artimiausiu metu įkurti lietuvišką bibliotekėlę, pirmiausia – vaikų literatūros. Galėsime dalyvauti įvairiuose Pasaulio lietuvių bendruomenės projektuose“, – tokiais planais dalijosi pirmininkė.

Malaizijos lietuvių bendruomenė. Rugpjūčio 31 d. entuziastingas Malaizijoje gyvenančių Lietuvos piliečių būrys iškleidė Lietuvos vėliavą ir tapo 50-ąja – Malaizijos lietuvių – bendruomene užsienyje. „Bendrumo jausmas mus siejo jau gana ilgai. Šventėme visas Lietuvai svarbias datas, skleidėme

žinias apie Lietuvą, dalyvavome daugelyje tarptautinių bendruomenių susibūrimų. Bet tik išryškėjus bendrai mūsų veiklos vizijai – ką mes galime duoti Lietuvai, buvo nutarta tapti aiškia struktūra turinčia organizacija“, – sakė bendruomenės pirmininkė Rita Rukė. Bendruomenė kelia sau tikslą – ne tik vienyti Malaizijoje gyvenančius lietuvius, bet ir padėti Lietuvos piliečiams, ieškantiems verslo ar kultūrinių ryšių ir galimybių. Šalia

kitos veiklos itin svarbus yra ir kitų Pietryčių Azijos regiono lietuvių ryšių palaikymo poreikis. Tai valstybės, kuriose yra nuolat gyvenančių tautiečių, tačiau jų bendrijos nėra gausios. Informaciją parengė Malaizijos lietuvių bendruomenės atstovas spaudai Saulius Radžiūnas. Šaltinis: Kanados lietuvių žinios „Tėviškės žiburiai“, rugsėjo 25 d. perdavė „Mokslo Lietuvos“ redakcinės kolegijos narys dr. Raimundas Kaminskas

Malaizijos lietuvių bendruomenės atstovai

Norint paskatinti tvarų judėjimą, reikia tinkamos infrastruktūros

Intensyvus transportas didmiesčiuose. Asociatyvi Vilnius Tech nuotr.

Rami gatvė

Rugsėjo 16–22 d. vyko „Europos judumo savaitė 2020“. Remiantis tyrimų duomenimis, didžiuosiuose miestuose sumažėjo kelionių asmeniniais automobiliais. Pasak Vilniaus Gedimino technikos universiteto (Vilnius Tech) Transporto inžinerijos docento dr. **Saugirdo Pukalsko**, norint prisidėti prie aplinkos taršos mažinimo, reikia tinkamai veikiančios viešojo transporto sistemos bei saugių dviračių ir pėsčiųjų takų.

Kaip vieną tvariausių transporto priemonių Vilnius Tech docentas išskiria dviratį. Sveikas judėjimo būdas yra ir vaikščiojimas. Miestų savivaldybės turėtų užtikrinti tinkamą pėsčiųjų takų ir šaligatvių įrengimą. Svar-

bu, kad jais būtų saugu judėti: nevažinėtų dviračiais ar paspirtukai. „Eidamas šaligatviu, kuriuo zuja ir kitos transporto priemonės, žmogus niekada nesijaus saugiai. Vargu ar jis apskritai norės eiti tokiu šaligatviu, tad greičiausiai persės į automobilį“, – teigia S. Pukalskas. Dviračiams ir paspirtukams mieste taip pat turi būti įrengti tinkami takeliai: jie turėtų kuo mažiau kirstis su automobilių keliais ar gatvėmis, pėsčiųjų takais ar šaligatviais. Eismas turėtų būti sureguliuotas taip, kad reikėtų kuo rečiau sustoti ir nulipti nuo transporto priemonės. Takai turėtų būti platūs, danga – asfaltuota, o ne grįšta trinkelėmis.

Pats netvariausias keliavimo būdas –

nedidelį atstumą važiuoti galingu automobiliu, laukti spūstyse. „Tvariai judėti galima, susidėliojus prioritetus tam tikra tvarka. Pirmiausia reikėtų rinktis ėjimą pėsčiomis. Jeigu atstumai didesni – važiuoti dviračiu. Jeigu tokios galimybės nėra – rinktis viešąjį transportą“, – aiškina S. Pukalskas. Eismo sistema niekada nebus tvarkinga, jeigu bus norima suteikti prioritetą visoms transporto rūšims. Nusprendus, kad pirmenybė teikiama dviračiams, reikia nutiesti dviračių takus, kuriuose būtų įrengtos žaliosios bangos, kad važiuojant dviračiu taptų greitesnis ir patrauklesnis. Tai padėtų automobilių vairuotojams suprasti, kad persėdus ant dviračių judėti taptų paprasčiau.

Automobilių gamybai reikalingos įvairios iškaskenos, elektromobilių akumuliatorių baterijoms – brangūs ir reti metalai. Tam eikvojami žemės išteklių. „Transporto priemonės utilizavimo metu nėra vienas automobilis nėra perdurbamas 100 proc. Didelė dalis jo komponentų tiesiog išmetama į sąvartynus arba sudeginama“, – pabrėžia transporto inžinerijos ekspertas. Pasaulyje vis labiau populiarėja elektromobiliai. Tačiau S. Pukalskas teigia, kad jie turi ne tik privalumų, bet ir trūkumų: „Šiuo metu nėra tobulos akumuliatorių baterijų utilizavimo technologijos, kuri užtikrintų jų perdurbimą, neteršiant aplinkos.“

ŠVIETIMO, MOKSLO IR SPORTO MINISTERIJOS PRANEŠIMAI

Kiekvienam pedagogui – 100 eurų poilsio dotacija. Vyriausybė pritarė Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos siūlymui iš Lietuvos ateities ekonomikos DNR plane numatytų lėšų skirti po 100 eurų pedagogų – nuo darželio auklėtojų iki aukštųjų mokyklų dėstytojų – poilsui kompensuoti. „Pandemijos sąlygomis pedagogai atlieka didžiulį papildomą darbą ir patiria didelę įtampą. Tad labai svarbu, kad jie turėtų galimybę kokybiškai pailsėti. Neišskiriame nė vieno, nes visų jų darbas reikalauja atsakingų pastangų. Nuo to tiesiogiai priklauso ir mokinių gerovė bei sėkmė“, – sako švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius.

Ekonomikos skatinimo ir koronaviruso plitimo sukeltų pasekmių mažinimo priemonių plane numatyta pedagogų poilsui skirti 6,3 mln. eurų. Turizmo paslaugų teikėjams bus kompensuojamos 100 eurų išlaidos kiekvienam pedagoginiam darbuotojui už Lietuvoje suteiktas turizmo paslaugas. Pedagogų poilsis bus kompensuojamas Ekonomikos ir inovacijų ministerijos nustatyta tvarka.

Švietimo įstaigose pagrindines pareigas eina 62,9 tūkst. pedagoginių darbuotojų:

ikimokyklinio ugdymo mokyklose – 12,5 tūkst., bendrojo ugdymo mokyklose – 34,5 tūkst., neformaliojo vaikų švietimo mokyklose ir formalųjį švietimą papildančio ugdymo mokyklose – 4,5 tūkst., profesinio mokymo įstaigose – 3,1 tūkst., kolegijose – 1,4 tūkst., universitetuose – 6,3 tūkst., savivaldybių švietimo pagalbos įstaigose – apie 0,6 tūkst.

Lietuva ir Lenkija atnaujino susitarimą dėl aukštojo mokslo. Vyriausybė patvirtino Lietuvos ir Lenkijos vyriausybių susitarimą dėl dokumentų, suteikiančių teisę į aukštąjį mokslą, taip pat dėl dalinių studijų, kvalifikacinių laipsnių bei mokslo ir meno laipsnių tarpusavio pripažinimo. Susitarimu atnaujinama 2005 metais Vilniuje pasirašyta sutartis, kadangi nuo jos pasirašymo pasikeitė abiejų šalių aukštojo mokslo sistemos, teikiamos kvalifikacijos.

Nuo sutarties pasirašymo Lietuvoje, Studijų kokybės vertinimo centre, kvalifikacijos buvo pripažintos daugiau nei tūkstančiai į Lietuvą tęsti studijų ar dirbti atvykusių asmenų. Atnaujintame susitarime patikslintos formulotės, įtraukta informacija apie Lietuvoje akademinį pripažinimą atliekančias

institucijas, kadangi nuo 2012 m. Lietuvoje akademinį pripažinimą atlieka ne tik Studijų kokybės vertinimo centras, bet ir dešimt ministerijos leidimą gavusių aukštųjų mokyklų. Taip pat peržiūrėtas šalyse teikiamų kvalifikacijų ir kvalifikacijas liudijančių dokumentų sąrašas, kvalifikacijų atitikmenys.

Lietuvai ypač svarbu, kad naujame susitarime numatytas Lietuvoje teikiamo profesinio bakalauro kvalifikacijos pripažinimas. Ši kvalifikacija Lietuvoje pradėta teikti tik nuo 2006 metų. Susitarime taip pat numatytos lankstesnės šio dokumento atnaujinimo ir papildymo sąlygos. Susitarimas sudarytas dešimties metų laikotarpiui ir gali būti automatiškai pratęstas.

Nauja neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba. Švietimo, mokslo ir sporto ministerija į pirmąjį posėdį sukvietė naują Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo tarybą. Tarybos veikla atnaujinta siekiant, kad į suaugusiųjų švietimo sistemos plėtrą ir tobulinimą aktyviai įsitrauktų socialiniai partneriai. „Tarybos darbas bus tiesiogiai susijęs su mūsų ministerijos siekiu – skatinti mokymosi visą gyvenimą paslaugų plėtrą, gerinti jų kokybę, didinti besimokančiųjų visą

gyvenimą skaičių“, – sakė švietimo, mokslo ir sporto ministras Algirdas Monkevičius.

Ministro įsakymu patvirtintos tarybos sudėtį sudaro 15 narių, kuriuos delegavo valstybės ir savivaldybių institucijos, verslo savivaldos ir darbdavių organizacijos, darbuotojų interesams atstovaujanti organizacija, asociacija, atstovaujanti suaugusiųjų švietimui. Tarybos pirmininke išrinkta Nora Pileičikienė, Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centro direktorė, pirmininko pavaduotoja tapo Agnė Kudarausienė, Lietuvos pramonininkų konfederacijos Verslo aplinkos ir ekonomikos departamento ekspertė.

Tarybos posėdyje svarstyta Neformaliojo suaugusiųjų švietimo ir tęstinio mokymosi įstatymo naujos redakcijos projektas, aptartos kitos plėtros kryptys. Lietuvos neformaliojo suaugusiųjų švietimo taryba teiks siūlymus dėl suaugusiųjų švietimo strateginių tikslų ir plėtros, skatins valstybės, savivaldybių institucijų, darbdavių bei darbuotojų interesams atstovaujančių organizacijų bendradarbiauti sprendžiant suaugusiųjų švietimo problemas ir tobulinimo klausimus. *Parengta pagal ministerijos Komunikacijos skyriaus pranešimus*

Sociologų draugijos narių susirinkimas

Lapkričio 27 d. rengiamas Lietuvos sociologų draugijos narių visuotinis susirinkimas. Darbotvarkėje:

1. Draugijos metinės veiklos ir finansinės ataskaitos svarstymas ir tvirtinimas.
 2. Draugijos prezidento rinkimai.
 3. Draugijos vykdomosios tarybos narių rinkimai.
 4. Kiti klausimai.
- Kviečiame Draugijos narius siūlyti kan-

didatus užimti prezidento ir šešių vykdomosios tarybos narių pozicijas 2021–2023 metų kadencijai. Kandidatus eiti pareigas gali siūlyti institucijos, asmenų grupės ir patys draugijos nariai. Kandidatai turi pateikti trumpą (iki 200 žodžių apimties) gyvenimo aprašymą ir savo veiklos Draugijos valdymo organuose viziją ir tikslus iki spalio 19 d. elektroniniu paštu sociologijalt@gmail.com. *Lietuvos sociologų draugija* <http://www.sociology.lt>

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PRANEŠIMAI

■ Atkelta iš 3 p.

Rusijos Federacijos tiekiamų gamtinių dujų“, – tvirtinama Seimo rezoliucijoje, kurioje kartu primenama, kad Rusijos Federacija tiekiamas dujas dažnai naudoja kaip politinio ir ekonominio spaudimo įrankį nuo dujų pasiūlos priklausomoms šalims, ir „Nord Stream 2“ dujotiekis potencialiai gali būti išnaudojamas šiam tikslui, dėl ko susirūpinimą yra išreiškusi Europos sau-

gumo ir bendradarbiavimo organizacija.

Seimas pabrėžė būtinybę toliau remti Rusijos Federacijos disidentus, nevyriausybinės ir pilietinės visuomenės organizacijas, taip pat nepriklausomą žiniasklaidą ir žurnalistus, kviečia Vokietijos Federacinę Respubliką atsisakyti „Nord Stream 2“ dujotiekio projekto, o ES ragina siekti kuo labiau diversifikuoti energijos šaltinius ir tiekėjus.

Antano Venclovos muziejaus Vilniuje turi nelikti! Komentuojant prof. Vytauto Radžvilo diskusiją su Tomu Venclova

Kolaborantai buvo įvairaus išsilavinimo. Tomas Venclova mokėsi prestižinėje sostinės mokykloje, kurią lankė ir daugelio kitų aukštas pareigas tuo metu ėjusių asmenų atžalos, vėliau studijavo universitete, Keistai lengvai išvyko į užsienį, nors daugiau kaip trims milijonams lietuvių tuo metu prieš akis buvo Geležinė uždanga. Buvo neleidžiama susitikti net karo išskirtų šeimų nariams. Žmonai nebuvo leidžiama išvykti pas Vakaruose nuo sovietinio teroro išsigelbėjusį vyrą, jų vaikų tėvą. O čia, prašau: linkime gražaus kelio, važiuokite, studijuokite, dirbkite „supuvusių imperialistinių Vakarų“ universitete. Ir „Tėvynės išdaviku“, kaip tų kelių, per didžiausius vargus ištrūkusių iš sovietinio lagerio, jo niekas nevadino. Jo knygutės

„Raketos, planetos ir mes“ iš bibliotekų niekas neįsakinėjo išmesti. (Paskaitykite, kaip jis tada rašė.) O juk net Nelės Paltinienės dainų plokštelės buvo išmestos.

Nagrinėjant T. Venclovos „Lietuvos istorija visiems“, matomas platus apsiskaitymas ir pretenzijos į galutines išvadas. O dabar – jau ir disidentų etiketė. Nei gėdos, nei sąžinės, tik neapykanta tautai, atkūrusiai nepriklausomybę, ir jos už savo laisvę kovojusiems žmonėms. Įsivaizdavimas esant visažiniu teisėju.

Aršaus kolaboranto Antano Venclovos muziejaus Vilniuje turi nelikti. Juo labiau – išlaikomo iš mūsų valstybės biudžeto. Tačiau Grūto parke toks „muziejus“ tiktų. *Šaltinis: www.pozicija.org, 2020-09-02*

Paroda, skirta Viliui Gaigalaičiui (1870–1945)

„...Nes man lietuviystė brangiausias dalykas šiame pasaulyje“

■ Atkelta iš 2 p.

Vilius Gaigalaitis. Archyvo nuotr.

yra taip sąžiningai ir nuoširdžiai triūsęs ir tiek daug davęs savo numylėtai gimtinei – Mažajai Lietuvai.

Parodoje pateikiamos LMA Vrublevskių bibliotekoje saugomos V. Gaigalaičio parašytos knygos, taip pat keletas jo rašytų laišku. Šie ir kiti dokumentai leidžia mums susipažinti su Viliaus Gaigalaičio darbais, liudijančiais jų svarbą ir primenančiais, kokį vaidmenį ši asmenybė suvaidino XX a. pirmosios pusės Lietuvos politiniame ir kultūriniame gyvenime. *Parengė Daiva Baniulienė, Retų spaudinių skyriaus bibliografe*

Nauja dirvožemio ir jūros valymo kryptis

Rasa Prascevičienė

Startuolio „Biovala“ įkūrėjus – Vytauto Didžiojo universiteto Žemės ūkio akademijos (VDU ŽŪA) aplinkos inžinerijos doktorantą Mantą Rubežius ir švartuolių technologijų agroverslo plėtotą Žygimantą Kidiką pasiekė puiki žinia – jų įmonė pelnė aukštą tarptautinį pripažinimą ir tapo solidžiausios Europos Sąjungos bendrosios mokslinių tyrimų ir inovacijų programos „Horizontas 2020“ dalimi. Jų siūloma idėja globalią dirvožemio užterštumo problemą spręsti ne ekskavatoriaus principu, o tokia dirvožemyje auginti tam tikrus augalus – inovatyvi tiek Europoje, tiek ir visame pasaulyje. Specialiai sukurtomis fitosalelėmis „Biovala“ siūlo švarinti ir Baltijos jūrą. Daugeliui mūsų, girdintiems raginimą šiuolaikiniam žmogui neapsiriboti viena konkrečia studijų programa, o patiems suformuoti savo kompetencijų paketą, M. Rubežius ir Ž. Kidikas gali būti įkvėpiančiu pavyzdžiu.

Idėja nuo mokyklos laikų

„Biovalos“ įkūrėjai nuo mokyklos suolo turėjo nuoseklią, bendrą kryptį, tačiau priemonės jai siekti rinkosi skirtingas. Tą pačią Rietavo Lauryno Ivinskio gimnaziją baigę vaikystės bičiuliai abu savo ateitį planavo susieti su biotechnologijomis, pažangiu ūkininkavimu, atsakingu gamtos išteklių naudojimu. Tačiau „teoretikas“ Mantas pasirinko ekologijos studijas VDU, o „praktikas“ Žygimantas energetikos inžinerijos mokslus derino su darbu paties įkurtame augalininkystės krypties ūkyje.

Derlingas laukas. Asociatyvi VDU nuotr.

„Kartą aš, būsimasis ekologas, universitete gavau netikėtą pasiūlymą dalyvauti verslumo ugdymo mokymuose. Juos baigiant, komisijai reikėjo pristatyti savo verslo idėją. Kadangi tuo metu rinkau medžiagą bakaluro darbui, skaičiau daug užsienio mokslinės literatūros, pasiūliau tai, kuo gyvenau pats ir ką tyrinėjau, – siekį įdarbinti pačius augalus. Ši mano idėja pelnė komisijos pripažinimą ir apdovanojimą – profesionalių konsultacijų paketą ir finansavimą verslo įmonei steigti.

Būsimo verslo partnerio taip pat ieškoti neteko, nes buvau tikras, kad nuo paauglystės su tėvais ranka rankon ūkyje dirbančio ir inžineriją studijuojančio Žygimanto išvalgos bus labai naudingos. Taip ir gimė mūsų „Biovala“ – mokslinė gamybinė biotechnologijų įmonė, kurios tikslas – teikti profesionalias konsultacijas aplinkos būklės gerinimo klausimais, siūlyti Lietuvos ir užsienio rinkoms aukštos kokybės produktus ir paslaugas, padedančias spręsti ekologines problemas“, – pasakoja šiuo metu ir VDU ŽŪA doktorantūroje inovatyvių aplinkosaugos problemų sprendimų ieškantis M. Rubežius.

Dirvožemio užterštumas – globali problema

Mantas ir Žygimantas šiandien įvardija ne vieną Lietuvos teritorijų užterštumo priežastį – tai ir sovietmečio palikimas, ir dabartinė pramonė bei pats žemės ūkis. „Mūsų dirvožemis užterštas įvairiais organiniais naftos produktais, pesticidais, sunkiaisiais metalais ir netgi sprogmenimis“, – teigia „Biovalos“ įkūrėjai. Registro duomenimis, šiuo metu mūsų šalyje yra daugiau kaip 1000 teritorijų, kurias reikia išvalyti, ir suskaičiuojama apie 12 tūkst. potencialių taršos židinių. Tačiau „Biovala“ orientuojasi ne tik į Lietuvos rinką, nes dirvožemio užterštumas yra globali problema – vien Europos Sąjungoje šiuo metu yra 1,2 mln. potencialių taršos židinių ir 300 tūkst. teritorijų, kurioms reikia valymo.

Įprastai bet kokie teršalai iš dirvožemio šalinami iškasant ir į specializuotas aikšteles išvežant užterštą gruntą. Vėliau toks gruntas valomas biologiškai, jame sukuriama sąlyga augti bakterijoms, teršalus pasisavinančioms kaip maisto medžiagas. Manto ir Žygimanto

Mantas Rubežius ir Žygimantas Kidikas. VDU nuotr.

siūlomas dirvožemio valymo būdas ne tik išsaugo nesudarytą kraštovaizdį, bet yra ir daug pigesnis, nes užteršto grunto nereikia transportuoti. Tačiau vaikinai atkreipia dėmesį, kad kiekvienu konkrečiu atveju reikalingi mokslo tyrimai, nustatant taršos šaltinį ir atsakant į klausimą, kokie augalai geba su būtent tuo taršos šaltiniu susidoroti. „Vieni augalai augdami taršą pasisavina kaip maisto medžiagą, kiti sukuria terpę dirvožemyje daugintis gerosioms bakterijoms, dar kiti išskiria junginius, kurie teršalus suskaido. Yra septyni būdai, kaip, mūsų siūlymu, galima panaudoti augalus“, – pasakoja Mantas ir Žygimantas.

Laukia jaunųjų kolegų

Šios srities praktinių mokslo darbų pasaulyje nėra daug. Todėl, pašnekovų teigimu, mokslu pagrįstos dirvožemiui valyti tinkančių augalų duomenų bazės sukūrimas yra kelerių metų darbas, analizuojant mokslinius straipsnius, tyrimų rezultatus ir patiems eksperimentuojant. Tiesiogiai iš dirvožemio valymo Mantas ir Žygimantas dar nėra užsidirbę. Pajamas kol kas generuoja prekyba biologiniais produktais, skirtais pramonei, žemės ūkiui, namų buičiai.

„Šiame veiklos etape mūsų tikslas – mokyti ir skleisti savo žinias, didinti įmonės žinomumą pasaulyje. Ir ši veikla jau

duoda dividendus – „Biovala“ jau laimėjo ne vieną tarptautinį konkursą, o Lietuvoje pateko į išradingiausių sukurtų startuolių sąrašą. Laimėtą galimybę dalyvauti prestižinėje tarptautinėje programoje „Horizontas 2020“ planuojame išnaudoti naujiems mokslo tyrimams, duomenų sisteminimui, žinių skaidai“, – ateities planais dalijasi pašnekovai, prisipažįstantys, kad pagrindinis jų uždavinys yra aplinkosauga. Labiausiai vaikus džiugina tai, kad visas savo veiklas pradėtas studijų metais, pavyko suderinti ir sujungti į vieną visumą. Tad ir potencialius jaunosius kolegas, šių metų abiturientus, „Biovalos“ steigėjai ragina drąsiai dėtis „žaliuosius akinius“ ir kibti į žemės ūkio inžinerijos studijas.

M. Rubežius ir Ž. Kidikas šiuo metu kuria dar vieną inovaciją – mobilų bioreaktorių, kuriame užterštas dirvožemis būtų valomas, pritaikant unikalias mikroorganizmų savybes. Toks reaktorius dirbtų užteršose vietose be šiltnamio efekto sukeliančių dujų emisijos. Ką tik kartu su savo kolege, taip pat VDU ŽŪA absolvente dr. Alfreda Kasiuliene, „Biovalos“ įkūrėjai M. Rubežius ir Ž. Kidikas už idėją Baltijos jūros taršai mažinti, sukuriant joje fitosaleles su specialiais augalais ir mikroorganizmais, tarptautiniame konkurse „Clean Water Hackathon“ pelnė prizinę trečiąją vietą.

Tarptautinė programa gabių vaikų ugdymui

Vytauto Didžiojo universitete (VDU) pradeda vykdyti tarptautinė Lietuvos ir Izraelio programa „Gifted“, skirta gabių vaikų ugdymui. Programa vykdoma pagal tarptautiniu mastu pripažintą Izraelio gabių vaikų švietimo modelį, kurį sudaro specialios ugdymo programos 3–18 metų vaikams ir intelekto koeficiento testavimo metodika. Lietuvoje programa sulaukė didžiulio dėmesio – registravosi du šimtai kandidatų, iš kurių testais buvo atrinkti 47 trečiokai ir 11 vienuoliktokų. Atranką vykdė Lietuvos ir Izraelio ugdymo ekspertai bei psichologai.

„Gifted“ – atvira mokymosi aplinka, kurioje mokytojai ir dėstytojai padeda vaikams augti intelektualiai ir emociškai. Šiuo metu pradėtos vykdyti septynios specialios programos, skirtos 3 ir 11 klasių gabių vaikų ugdymui. Taip pat organizuojama IQ testavimo metodika, pagal kurią nustatomas vaiko intelekto koeficientas, siekiant parengti

Kaip atpažinti gabų vaiką? Asociatyvi nuotr.

individualų ugdymo planą kiekvienam, atsižvelgiant į jo gebėjimus. Programos metu dalyviams teikiamos psichologų konsultacijos, organizuojamos žiemos ir vasaros stovyklos, konsultacijos ir seminarai tėvams.

Gabiems vaikams reikia papildomo iššūkio

„Jau nuo vienerių su puse metų Markas mokėjo raidyną, skaičius. Būdamas trejų,

jis jau skaitė ir žinojo viso pasaulio vėliavas, šalių sostines. Nuo mažumės pasižymėjo gebėjimu greitai perprasti ir įsisavinti naują informaciją“, – pasakoja vieno iš programoje dalyvaujančių vaikų mama Laura. Ji teigia, kad, pradėjęs eiti į mokyklą, ugdymo programos užduotys nesukeldavo Markui iššūkio siekti rezultatų, visa mokomoji medžiaga buvo lengvai įsisavinama arba jau žinoma. Taip mama suprato, kad jam darosi nuobodu atlikti užduotis ugdymo įstaigoje ir labai reikalingas papildomas iššūkis, kuris sukeltų smalsumą ir norą gilintis, domėtis, mokyti. „Tikiu, kad vaiko lavinimas reikiamu laikotarpiu ir naudojant tinkamas priemones yra didžiausia dovana, kurią gali padovanoti tėvai savo vaikams. Puiku, kad Lietuvoje yra iniciatyvių žmonių, kurie domisi gabių vaikų iššūkiu ir siekia sukurti bendruomenę, kur gali susitikti bendraminčiai, dalintis idėjomis, ieškoti bendrystės, kurti, pažin-

ti“, – dėkodama organizatoriams teigė Laura.

Lietuvoje – didžiulis susidomėjimas

„Vos paskelbus atranką, Lietuvoje kilo didžiulis susidomėjimas. Skambino tėvai ir mokytojai iš Vilniaus, Klaipėdos, Trakų, Marijampolės, Visagino ir kitų miestų, retoriškai klausdami, kodėl iki šiol šalyje niekas nekreipė dėmesio į gabius vaikus. Programa parodė, kaip trūksta dėmesio gabių vaikų ugdymui. Svarbu, kad mokytojai būtų pasiruošę atpažinti ir teisingai ugdyti šiuos vaikus. Tik dėmesys jų ugdymui iki šiol buvo gana fragmentiškas. Jiems reikia padėti – suprasti save, susidraugauti su aplinka, duoti jiems tiek daug, kiek galime. Orientuotis į vaiką, bet ne į bendrąsias ugdymo programas, nes jiems jos netinka“, – paaiškino projekto koordinatore.

Tarptautinė programa gabių vaikų ugdymui

■ Atkelta iš 6 p.

VDU šiame projekte bendradarbiauja su Izraelio įmone „IP Capital“ ir tarptautiniu mastu pripažintu Rišono Leziono Ron Vardi mokymo centru, kuris ugdo pažintines bei kūrybines talentingų vaikų kompetencijas. „Gifted“ programa Izraelyje vykdoma jau daugiau nei tris dešimtmečius.

Netinkamo ugdymo pasekmė – gabūs vaikai, nemėgstantys mokyklos

Pasak programos psichologės, VDU Socialinių mokslų fakulteto dėstytojos dr. Jurgos Misiūnienės, gabūs vaikai, kaip ir visi kiti, turi poreikį gauti kokybišką ir jų gebėjimų lygį atitinkantį ugdymą. „Jeigu kurio nors vieno ar kelių mokyklinių dalykų programa yra per lengva ir nekelianti pažintinio iššūkio vaikui, ji neskatina vaiko poreikio tobulėti, nesudaro sąlygų įgyti naujų žinių

bei mokėjimų. Dažnai turime pasekmę – gabius vaikus, kurių pasiekimų lygis yra žemas, jie nemėgsta mokyklos, pradeda netinkamai elgtis“, – pabrėžia psichologė.

„Gifted“ programa naudinga dėl savo nuoseklumo, aiškios gabių vaikų atrankos ir nuoseklaus perėjimo į jų ugdymą, kuris yra labai visapusiškas. Programoje daug dėmesio skiriama loginiam mąstymui, vaikai mokomi mokytis savarankiškai ir komandose, integruojant įvairius dalykus. Svarbu ir tai, kad atranka remiasi kompleksiniu požiūriu į gabumų vertinimą, priešingai nei mokyklose, kur gabūs vaikai dažniausiai atpažįstami tik pagal pažymį.

Planuojama atidaryti filialus Vilniuje ir Klaipėdoje

Šį rudenį programoje siūlomi septyni moduliai, skirti 3 ir 11 klasių moksleiviams. Trečiokai gali rinktis du modulius iš šių:

išmanioji matematika, gamtamokslinis tyrinėjimas, kūrybinė saviraiška ir asmeninis augimas. Vienuoliktokai turi galimybę pasirinkti vieną iš trijų: skaitmeninė matematika, geografijos ir istorijos tyrimai, šiuolaikinės botanikos, emocinių kompetencijų ir potencialo valdymas. Su vienuoliktokais dirbs dėstytojai ne tik iš VDU, bet ir Izraelio.

Žiemos ir vasaros stovyklose dalyviai galės papildomai gilinti matematikos, biologijos, užsienio kalbų, meninio, geografijos, istorijos, chemijos, fizikos ir kitų disciplinų žinias. Bus siūlomos psichologų konsultacijos, vykdomas gabių vaikų atpažinimas, organizuojamos konsultacijos ir seminarai tėvams. Mokslininkai vykdys gabių vaikų ugdymo tyrimus, pedagogams ir švietimo įstaigų vadovams bus siūlomas profesinis tobulinimas, kurio metu jie galės plėtoti kompetencijas, reikalingas gabių vaikų ugdymui. Į programą atrinkti vaikai joje dalyvauti gali

Psichologė dr. Jurga Misiūnienė. VDU nuotr.

ties, kiek nori – iki pat mokyklos baigimo.

Ateityje planuojama atidaryti daugiau „Gifted“ filialų kituose Lietuvos miestuose – Vilniuje ir Klaipėdoje. Kitais metais ketinama siūlyti programą ir kitoms amžiaus grupėms. Parengta pagal VDU pranešimą ■

MOKSLO IR VERSLO RYŠIAI

Lietuvoje kuriamas Europos skaitmeninių inovacijų centras

Lietuvos pramoninkų konfederacija, Vytauto Didžiojo universitetas (VDU), Lietuvos inovacijų centras, Fizikos instituto mokslo ir technologijų parkas, Lietuvos energetikos institutas, agro ir maisto technologijų įmonė ART21 ir „SMART IT cluster“, koordinuojantis skaitmeninių inovacijų centrą „AgriFood Lithuania“, pasirašė sutartį ir įsteigė konsorciumą, kuris sutelks pajėgas įgyvendindamas iniciatyvą „Pramonės, žemės ūkio ir energetikos sektorių skaitmeninė transformacija Lietuvoje“ (kitaip – EDIH4IAE.LT). Tai – pirmasis Lietuvoje didžiausius šių sričių centrų vienijantis konsorciumas, kuriuo numatoma sukurti europinio lygio ir pripažinimo skaitmeninių inovacijų centrą.

„Šio jungtinio mokslo ir verslo konsorciumo įkūrimas yra svarbus dėl keleto priežasčių. Susibūrusios net 8 organizacijos ne tik teiks bendrą paraišką, siekiant įkurti Europos skaitmeninių inovacijų centrą, tačiau tai puiki proga į naują dar aukštesnį lygį pakelti Lietuvos mokslą, studijas ir verslą. Vytauto Didžiojo universiteto, kaip vieno iš lyderių tarp Lietuvos universitetų dirbtinio intelekto, energetikos, žemės ūkio mokslo tyrimų ir technologijų srityse, tikslas stiprinti ryšius su verslo įmonėmis ir užtikrinti glaudų abipusiu dialogu grįstą bei į rezultatą orientuotą bendradarbiavimą“, – teigia VDU rektorius prof. Juozas Augutis.

Proveržis mokslo ir verslo bendradarbiavime

Konsorciumas sieks Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione paskatinti pramonės, žemės ūkio, maisto ir energetikos sektorių skaitmeninę transformaciją. Nors šiuo metu šiame regione veikia didelė dalis šalies pramonės, tačiau skaitmeninių technologijų teikiamus konkurencinius privalumus išnaudoja nedaug įmonių. Skaitmeninių inovacijų centre bus dalijamasi praktine skaitmeninių technologijų diegimo patirtimi, vykdomi skaitmeninio ir inovaciniai auditai, ku-

Konsorciumo steigėjai. J. Petronio nuotr.

riami įmonių tinklai ir pan. Prioritetas bus teikiamas didelio našumo kompiuterių, dirbtinio intelekto, kibernetinio saugumo diegimui. Paslaugų kryptys apims tiek verslą, tiek viešąjį sektorių.

Planuojama, kad naujojo skaitmeninių inovacijų centro veikloje didelę reikšmę vaidins šiuo metu turimos partnerystės su kitais europiniais skaitmeniniais inovacijų centrais (ESIC), veikiančiais bendrame europiniame šių centrų tinkle. Konsorciumo partneriai šiuo metu yra pasirašę 8 bendradarbiavimo susitarimus su užsienio subjektais, besispecializuojančiais visuose Skaitmeninės Europos programos prioritetinėse srityse. Bendradarbiavimas su kitais ESIC ne tik leidžia gauti prieigą prie naujausių žinių ir technologijų, skatinančių pramonės, žemės ūkio, maisto ir energetikos sektorių skaitmeninę transformaciją, bet ir prisidės prie Lietuvoje sukurtų žinių ir technologijų eksporto, padės šalies įmonėms įsitraukti į ES ir tarptautines vertės kūrimo grandines.

Europos skaitmeninio dešimtmetis

Nors pramonės skaitmeninimas siejamas su geresniais verslo veiklos rezultatais ir Europos konkurencingumo išsaugojimu, ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje neišnaudojamos visos jo galimybės. Todėl, pasak į konsorciumą susibūrusių mokslo ir verslo atstovų, tai puiki galimybė, pasinaudojant ES sukurtais finansiniais instrumentais ir įveikinant partnerių sukauptas kompetencijas, padaryti išsiskiriančio mato proveržį visoje ES.

Europos pramonės skaitmeninio iniciatyvą Europos Komisija pradėjo dar 2016 m. – jau tuomet buvo siekiama sustiprinti ES konkurencingumą užtikrinant, kad kiekvienas Europos verslas, nepaisant dydžio ir sektoriaus, gautų didžiausią skaitmeninių inovacijų naudą. Šiandieniniame, pandemijos padarinius išgyvenančiame pasaulyje, kai skaitmeninė transformacija yra brėžiama kaip ES dešimtmečio prioritetasis ir skiriamos milijardinės ES lėšos ekonomikai gaivinti,

Lietuva turi unikalų šansą patekti į uždarytą Europos skaitmeninių inovacijų centrų ratą. Dar vienas, metiniame Europos Komisijos pirmininkės Ursulos von der Leyen pranešime įvardytas prioritetasis – poveikio klimato kaitai ir pačios kaitos mažinimas bei vykdomos ūkinės veiklos tvarumas, kreipia pramonę Žaliojo kurso transformacijų keliu, o tai taip pat neatsiejama nuo skaitmenizacijos.

„Lietuvos pramonės skaitmenizavimo kelrodėje 2019–2030 m.“ nurodoma, kad Lietuva išlieka tarp pirmaujančių ES šalių narių, kurios nuolat palaiko moderniausių infrastruktūrą pramonės plėtrai – prieinamą transportą, logistiką ir energijos tiekimą, taip pat ir 5G tinklui, ir Pramonei 4.0 pritaikytas informacines bei komunikacines technologijas. Konsorciumo steigėjai pabrėžia dėsiąntys pastangas, kad skaitmeninė Lietuvos pramonės transformacija ir didžiausią pridėtinę vertę kuriantys projektai, o ne infrastruktūra, taptų pagrindine europinių lėšų investavimo kryptimi. ■

Mokslininkės pomėgis – tapyba

Rugsėjo mėnesį Lietuvos medicinos bibliotekoje veikia Tautodailininkų sąjungos narės docentės socialinių mokslų daktarės **Eugenijos Martinaitytės** tapybos darbų parodą „Sugrįžę prisiminimai“.

Parodos autorę kalbino Janina Valančiūtė.

– Parodą atvėrėme įsimintina dieną – rugsėjo 1-ąją, kuri Jums, daug metų dirbusiai dėstytoja, yra ypatinga šventė.

– Ši diena mums visiems įsimintina dėl savo patirčių, šeimos vertybių, pažinimo tautos, išleidžiant į mokslus vaikus ir vaikaitčius. Manau, kiekvienas šią kalendorinę dieną priima savaip, kartu tam tikroje bendrystėje su kitais. Teko dirbti įvairiuose universitetuose. Kiekvienas turi savo ypatumų, skiriasi dvasia, tradicijomis, tarpusavyo ir hierarchiniais santykiais. Kiekvieno

Lazdynai, Žirmūnai, Sporto rūmai, kino teatras „Lietuva“ ir kt. Kiekvienas objektas – tikras įvykis.

Tuo metu Kazimieras Antanavičius pasikvietė dirbti jo Statybos valdymo laboratorijoje, kurioje dirbo G. Vagnorius, J. Rudalevičius, J. Bivainis, J. Dieninis, A. Pabedinskaitė ir kt. Profesorius K. Antanavičius buvo tyrimų projektų ir disertacijų vadovas. Įdomūs laikotarpis... Darbą laboratorijoje derinau su paskaitomis, kurias pradėjau skaityti VGTU (buvusiame VISI). Ten dirbau iki naujųjų laikų. Per tą laiką apgyniau disertaciją, vadovavau Ekonomikos teorijos katedrai. Joje antraeilės pareigas ėjo R. Lazutka, G. Černiauskas, V. Navickas. Sistemos lūžio metu atsirado puikios galimybės papildyti teorines žinias praktine patirtimi. Gavusi pasiūlymą kurti Šiauliuose „Prekių biržą“, neabejodama sutikau. Tuomet įgyvendinome Baltijos

Rugsėjo 1-ąją su kolegėmis. Iš kairės: prof. V. Darškuvienė, doc. Eugenija Martinaitytė, prof. V. Pukelienė, prof. K. Levišauskaitė

universiteto akademinės bendruomenės yra skirtingos. Studentų elgsena ir kultūra taip pat labai skiriasi. Galimybę būti skirtinguose universitetuose (Vilniaus Gedimino technikos, Vilniaus, Vytauto Didžiojo, ISM vadybos ir ekonomikos) lėmė ypatingos likimo aplinkybės. Nuostabus jausmas eiti Kauno Laisvės alėja kartu su kolegomis ir studentais, smagu matyti gausius studentų būrius MRU, vaikščioti senojo Vilniaus universiteto koridoriais, stebėti laiko ženklus VGTU kolegų veiduose. ISM patalpos sukelia prisiminimus apie tuometiniame Vilniaus inžineriniame statybos institute (VISI) vykdavusius šokių vakarus. Kiekvieno universiteto aura suteikė tam tikrų patirčių, o svarbiausia – puikių kolegų ir draugų.

– Baigusi Kauno technologijos universitetą, buvote Atviros Lietuvos fondo programų direktore, dirbote Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institucijose, dalyvavote mokslinėje veikloje...

– Baigusi universitetą, pagal paskyrimą pradėjau dirbti Miestų statybos projektavimo institute, kuriame atlikau priešdiplominę praktiką. MSPI tuomet buvo vedančioji, kaip tada vadino, organizacija. Teko pasinerti į architektūros pasaulį. Maketai, projektų aptarimai ir patys „metrai“: broliai Algimantas ir Vytautas Nasvyčiai, V. E. Čekanauskas, G. Baravykas, J. Šeibokas, B. Kasperavičienė, J. Vanagas ir kt. Teko būti liudininke conceptualių projektų:

biržų akademijos projektą – trijų valstybių brokerių mokymus.

Dalyvavau atrankoje į senesniai įkurtą Atviros Lietuvos fondą ir tapau šio fondo ypatingos bendrijos nare. Svarbiausia buvo patirtis – buvimas tarp žmonių, turinčių tas pačias vertybes. Trejų metų darbo fonde patirtis leido dalyvauti bankininkų mokymų vadovo atrankoje, o laimėjus – palaipsniui formuoti specializuotą mokymo sistemą finansų sektoriui. Tuo metu įsteigtas Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas (LBDFI) buvo pirmoji viešoji įstaiga atkurtoje Lietuvoje. Institutas įgyvendino daugybę paramos projektų, skirtų tuomet tik pradėjusiam formuotis finansų sektoriui. Teko stažuotis JAV ir Europos finansų sektoriaus institucijose. 2004 metais institutas nustojo veikti, o aš grįžau į akademinę sistemą su tam tikra finansų veiklos patirtimi.

Laikotarpis iki 2004 metų buvo įdomus ir prasmingas, nes dalyvavimas finansų sistemos formavime suteikė ir žinių, ir bendravimo patirties. Teko dalyvauti kaip finansų sistemos grupės vadovei Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikės strategijos kūrime (2002). JAV rėmimo programa suteikė galimybes organizuoti mokymus Lietuvos, Kaliningrado ir Baltarusijos vadovaujantiems specialistams. Juose paskaitas skaitė I. Šimonytė, Z. Lydeka, A. Nugaraitė ir kt.). Man buvo įdomūs studentų įvairaus lygmens darbai finansų tematika. Daug metų dėščiau Erasmus programos studentams. Tai taip pat praturtino mane.

– Prisiminkime Jūsų meninio kūrybinio kelio pradžią. Nuo 1979 m. lankote dailės studiją „Paletė“. Anksčiau tikriausiai taip pat piešėte? Kas Jus atvedė į dailę?

– 1979 metais eksternu apgyniau daktaro disertaciją. Tais laikais Mokslo tarybos buvo specializuotos, o Lietuvoje nebuvo tinkamos specializacijos tarybos. Prof. K. Antanavičius rekomendavo Vadybos institutą Maskvoje. Teko iš arčiau susipažinti su Maskvos akademinė bendruomene. Vėliau du kartus (1983, 1988) kėliau kvalifikaciją Maskvos valstybiniame universitete. Taigi ir kultūros renginiai – parodos, teatrai, koncertai, architektūra – buvo pasiekiami ir paliko puikius prisiminimus. Tada padariau nemažai eskizų.

Disertacijos rengimo laikotarpis dažnai sukelia neviltingas, nepasitenkinimo savimi nuotaikas. Būtent tokios nuotaikos vertė mane ieškoti, kur galėčiau „išsikrauti“, arba visai kitokios, nei sėdėjimas bibliotekose, veiklos. Radau tik studiją „Paletė“, priklausančią Profasjungų rūmams. Iš dalies tai buvo atsitiktinis pasirinkimas, nors bandymų tapyti, piešti buvo ir anksčiau. Jūs parodžiau studijos vadovui R. Bičiūnui ir gavau kvietimą prisijungti prie studijos narių. Taip iki šiol jau daug metų tęsiasi mūsų draugystė. R. Bičiūną laiku savo mokytoju.

– Nuo 1984-ųjų dalyvaujate respublikinėse parodose, pleneruose ir konkursuose, kuriuose pelnėte apdovanojimų. Jūsų kūrinių įsigijo Lietuvos nacionalinis muziejus. Kada surengėte pirmąją personalinę parodą?

– Pirmąją parodą surengiau 1986-aisiais tuometiniame Vilniaus inžineriniame statybos institute (VISI). Anuomet nebuvo taip paprasta rengti parodas, reikėjo gauti leidimą. Jį man suteikė Liaudies meno rūmai (dabar Lietuvos nacionalinis kultūros centras).

– Kas paskatino tapyti? Gal šeimoje buvo menininkų?

– Ne, menininkų nebuvo, visi – inžinerinės pakraipos. Tačiau menas supo mus nuo mažens: paveikslai, buto interjeras Kaune, privalomos muzikos pamokos. Matyt, šeimos bendros nuostatos, aplinka, pagarba menui lėmė domėjimąsi menu plačiaja prasme. Aišku, kupina iliuzijų, norėjau stoti į dailę. Tėvas „nugesino“ šį norą, sakydamas, kad iš to nepragyvensi. Teko ieškoti savęs kitose srityse. Didžiausią pagalbą, supratimą rodė motina, atlaisvindama nuo bet

kokių rutininių darbų, skatindama tapyti Žvėryną. Savo pagyrimais, susižavėjimu ji palaikydavo mano tapybinius gebėjimus. Kilusi iš inteligentiškos šeimos, ji sugebėjo perduoti vaikams grožio ir gėrio suvokimą. Man pavyko išvengti įvairių kūrinių kopijavimo ir surasti savo stilių, tapti atpažįstamai pasirinktoje temoje.

– Pasirinkusi tikslius mokslus, lygiagrečiai derinate ir savo meninius pomėgius. Beveik prieš tris dešimtmečius įstojote į Tautodailininkų sąjungos Vilniaus bendriją.

– Nesakyčiau, kad pavyko suderinti pomėgį su pagrindiniais darbais. Buvo laikotarpiai, kai atsirasdavo laiko tapybai, ypač vasarą, kai dėstytojai turi ilgesnes atostogas. Atėjus 1990-iesiems, teko daug paplušėti, ieškant savo vietos. Tai buvo išgyvenimo laikotarpis. Teko atsakyti savo pomėgio, gal ir negalvojau, kad kada nors sugrįšiu į tapybą. Tačiau 2010 metais po ilgos, apie trisdešimties metų, pertraukos surengiau personalinę parodą Mykolo Romerio universitete.

Tai buvo savotiškas lūžio taškas. Palaipsniui atsirado noras vėl ir vėl tapyti, o 2015 metais suteiktas Meno kūrėjo statusas ir dalyvavimas Vilniaus krašto tautodailininkų renginiuose, pažintys su Lietuvos rajonais, meno žmonėmis tapo puikia paskata vertinti gyvenimo akimirkas.

– Jūsų kūryba jau išsiveržė iš liaudies meno ribų, atsiskleidė individualus braižas...

– Esu miestietė. Ryšio su kaimu neturiu. Gal tai – silpnybė, taikant į tautodailės menininkus. Kaimo aplinka yra dosni, savita. Tai tradicinės kultūros dalis, todėl domėjimasis ja yra prigimtinis. Bet miesto architektūra mane domino visada, lengvai randu gyvas kompozicijas. Manau, kad P. Breigelio tapybą primena mano tamsūs medžiai žiemose peizažuose, tačiau medinės Žvėryno (ir ne tik) architektūros motyvai yra tam tikros nuotaikos atspindys.

Pradėtas darbas kartais tęsiasi po dvejų ar daugiau metų, kai nuotaika, metų laikas, kompozicijos trauka vėl verčia grįžti prie to paties darbo. Darbą turiu pradėti, gyvai būdama pasirinktoje vietoje. Pasikartojantis vaizdas pro mano langą į senojo Žvėryno namus niekada nepabosta. Kartais eskizuoju ir pro automobilio langą. Šio motyvo variacijų per daugelį metų sukūriau nemažai. Raminu save, kad K. Monė yra nutapęs dvidešimt šešis šieno kupetų paveikslus.

– Tapote aliejumi, akrilu. Gal iš pradžių bandėte ir kitas technikas?

– Pradėjau nuo klasikos – temperos. Vėliau – aliejus, o pastaraisiais metais – akrilas. Rezultatas – panašus. Pabandykite atskirti, nepažiūrėjusi į etiketes.

– Kūriniuose dominuoja motyvai: Vilniaus miesto panorama, Žvėryno vaizdai, Neringos ir kaimo peizažai. Parodoje matome ir gėlių kompoziciją. Kokių darbų dar turite?

– Rengiu savo tapybos albumą. Pakėliau senus darbus, piešinius, tapybą, miniatiūras. Nustebau, kad jų – tiek daug, nors, žinoma, galėjo būti ir dar daugiau. Nemažai akvarelės darbų. Norėčiau surengti piešinių ir miniatiūrų parodą, nors tematika ta pati: Žvėrynas, Neringa, kaimas.

– Gimėte Kaune, bet jau

Tapytoja doc. Eugenija Martinaitytė prie savo darbų parodoje Lietuvos medicinos bibliotekoje. Janinos Valančiūtės nuotr.

Mokslininkės pomėgis – tapyba

■ Atkelta iš 8 p.

šešiasdešimt penkerius metus gyvenate Vilniuje, čia giliai įleidote šaknis. Jus galima vadinti Žvėryno metraštininke, nes fiksuojate savo rajono istoriją. Jūsų galerijos tinklalapyje prie kiekvieno kūrinio pateiktas išsamus vaizdo aprašymas. Daugelis vilniečių galėtų pavydėti tokios stiprios savo bendrijos narių komandos, kokią pavyko suburti Jūsų kaimynystėje gyvenančiam režisieriui Vytautui Domaševičiui.

– Žvėryne veikia kelios bendrijos. Mano bendrijos pirmininkė Danutė Jakubonienė, o Vytautas Domaševičius – pavaduotojas. Svarbiausia – narių bendrumas. Mielai dalyvauju šios bendrijos veikloje. Gaila, kad žvėryniečiams negaliu surengti savo darbų parodos, nes nėra tam tinkamų patalpų. Įvairiais būdais palaikau ryšį su mano kartos Žvėryno gyventojais – režisieriumi J. Matoniu, O. Olšausku, dailininku J. Varnu ir kt.

Kai šeima persikėlė į Žvėryną iš miesto centro (namas buvo prie Kudirkos aikštės),

pradėjome šį rajoną vadinti kaimu vidury miesto. Tuomet Žvėryne nebuvo centrinio šildymo, asfaltuotų gatvių, vandentiekio... Bet buvo jauku, saugu ir gražu.

– Dabar turbūt turite daugiau laiko? Kokie kiti Jūsų pomėgiai?

– Dar 2018 metais turėjau akademinę krūvį, tačiau supratau, kad tolstu nuo auditorijos, nors ir labai pasiilgstu bendravimo su akademinė bendruomene. Turiu tam tikrų įsipareigojimų, vertinant projektus Lietuvoje ir užsienyje (esu COST ekspertė), tačiau tai – jau antrame plane. Dalyvauju tautodai-

lininkų – meno kūrėjų (Vilniaus bendrijos) veikloje, organizuoju primityviosios tapybos plenerus, dalyvauju kolektyvinėse parodose, šiemet surengiau dvi personalines parodas ir ruošiuosi trečiai – Seime, kurią planuoju nuo spalio 2-osios. Kviečiu aplankyti.

– Dėkojame už pokalbį, nors čia paminėta tiek įvairių temų, tiek įdomių asmenybių, kad kalbų dar pakaktų ir kitam kartui. Geros Jums kloties. Gražaus tapybiško rudens ir iki susitikimų parodose.

MOKSLO ISTORIJOS PUSLAPIAI

Ekspedicija į Rusiją ir Kazachstaną (1952 m.) Ištraukos iš prof. P. B. Šivickio dienoraščio

Dienoraščio fragmentai

Tęsinys. Pradžia – Nr. 14 (657)

Ežere – nemažai žuvies. Ypač gerai išaugę sazanai, kurių matėme iki 2,5 kilogramo didumo. Karosai dviejų rūšių – sidabriniai ir auksiniai, išauga iki pusės kilogramo ir daugiau. Paukščių čia daug. Veisiasi ir iš kitur atskrenda antys. Labai daug žuvėdrų, mažesnių ir didesnių rūšių. Ir daug vandens vištyčių plaukioja po lėndrynus. Atskrenda žąsų, špokų (varnėnų). Daug kregždžių skrajoja kaip ant vandens, taip ir sausumoje. Ypatinai gražus vaizdas lietaus ir tarp lietu, kai kregždės skrajoja apie galvijus taip žemai, kad vos ne neliečia jų sparnais. O kokie jų būriai dideli tuo laiku. Čia yra nemažai ir vyturių, nors ne tiek daug, kiek atviruose sausuose tyruose – stepėse.

Visur stepėse – vyturių milijonai. Jie skraido kaip musės troboje. Mes juos pradėjome matyti tuojau, kai tik prasidėjo sausesni neapsėti laukai, ir matėme iki tol, kol atvažiuome iki pat ežerų. Daug jų ir čia. Atrodo, kad visur jie užima pelių vietą bendrojoje paukščių gyvenimo ekonomikoje. Jais minta vanagai, ereliai, o galbūt ir kiti paukščiai. Čia dažnai matyti vanagų ir kiek rečiau, bet palyginti neretai, stepių erelių. Važiuojant per stepes, pavyzdžiui, nuo Urdos iki Džangalos, važiuojant pagal telegrafo stulpus, dažnai matai po vieną, kartais du, o kartais net tris erelius, tupinčius ant stulpų.

Apie ežerus lėndrynuose yra nemažai šernų. Žiemą čia jų ešą, pasak pasakojimų, daugiau. Vietiniai gyventojai kazachai tuomet juos šaudė ir pardavinėja rusams po 20–25 rublius. Mat kazachai yra musulmonai ir kiaulienos, o taigi ir šernienos nevalgo. Tačiau, pasakojama, kad pastaraisiais laikais ir jie išmoko iš rusų ir kai kur šernieną ima valgyti.

Tarp Soro, B. Stepanovo ir B. Uzeno yra keliasdešimties hektarų žemės plotas. Prieš spalio revoliuciją čia gyvenusį vieną ar daugiau rusų šeimų. Čia buvo dideli vaisių sodai. Juos sunaikino, ir tos vietos dabar nedirbamos. Tik ties Uzeno upe, pietiniame Soro ežero gale dabar yra keturių hektarų plotas, apsodintas bachča (arbūzai ir melionai – L. P.), kurių tvarko Takajevo kolchozas. Šis kolchozas javų sėja mažai, verčiasi gyvulininkyste. Kolchoze rusų ešą apie 10 šeimų, visi kiti kolchoznikai – kazachai.

Fakejeve yra kolchozo centras. Čia yra mažas tipingas kazachų kaimelis su musul-

moniškomis kapinėmis ir įvairiomis įstaigomis, krautuvėle, pašto skyriumi, mokykla ir pan. Mokykla – 7 klasių kazachiška ir prie jos, kita – rusų vaikams – rusiška. Kadangi rusų vaikų yra mažai, tai duodamos pamokos tik keliose klasėse. Šiais metais bus tik 5 ir 7 klasė. Kazachų vaikų daug, o rusų mokyklą lanko ne daugiau dešimties. Kai kuriose klasėse ir rusai lanko kazachų mokyklas. Vaikai – rusai, kiek matyti, visi moka kazachų kalbą. Man teko matyti mokytojos vaikus: du sūnus ir dukrą – 15, 12 ir 8 metų amžiaus. Jie visi eina ir į rusų mokyklą, o kai jos nėra, ir į kazachų. Visi jie kalba abiem kalbom, nors rusiškai ne visai teisingai. Tai net ir aš pastebėjau, pavyzdžiui, ežeras pas juos vyriškos giminės, o ne neutralios, kaip reikalauja gramatika.

Fakejevas labai apgriautas. Čia 1917–1918 metais buvę dideli susirėmimai tarp revoliucininkų ir antirevoliucininkų. Buvo daug aukų, daug namų išardyta: griuvėsiai tai liudija. Kolchozo vedėjas – rusas. Sako, kad jis labai gerai tvarkąs ūkį. Tačiau praėjusį pavasarį išdvėse labai daug gyvulių iš bado. Pritrūko pašaro, o pavasaris pasitaikė vėlyvas. Taigi, nuostoliai ne tik šiame kolchoze, bet ir visoje apylinkėje. Dabar, kiek teko matyti, galvijai daugiausia jauni ir visi neblogai atrodo.

Jau pirma valanda po pietų. Lietus lyja ir lyja be perstojo. Mes susikrovėme visus savo daiktus ir laukiame, kada galėsime išvažiuoti. Stovi tik palapinė, po kurios stogu aš sėdžiu ir rašau. Stepėse žinduolių vasaros metu, atrodo, mažai. Pats paprasčiausias jų – suslikas (liet. staras – L. P.). Jis sutinkamas visur ir dideliais skaičiais. Po to eina keletas rūšių tuškančių (kiškiašokių – L. P.). Pradėjus dideliais žemės zuikiams ar kiškiais ir baigiant mažais, su suslikais beveik lygiais žvėreliais. Nakčia jų dažnai matyti, bet dienos metu beveik niekad nesimato. Iš to aišku, kad jie yra naktiniai. Kaip suslikai, taip ir tuškančiai, gyvena urvuose, pirmieji atrodo pavieniai, o kai kur ir kolonijomis, o antrieji – tiktai kolonijomis. Stepėse dažnai matomi į kapčių panašūs iškilimai, prie kurių arčiau priėjus matai daug urvų ir tuškančių – žemės zuikių – išmatų krūvas. Jų išmatos, beveik kiškių spyrių didumo, krūvomis prie urvų angos rodo, kad šie gyvulėliai gyvena švariai: savo išmatų nepalieka urve, bet šiokiu ar tokiu būdu išmeta jas lauke. Urvų gilumas, kaip rodo įvairios duobės, ypač šuliniai ir išmestieji iš gilumos

Prof. P. B. Šivickis priekyje savo surinktos kriauklelių kolekcijos

moliuskų kiauteliai, gali siekti ne mažiau kaip trijų metrų.

Beveik visur stepėse dažnai randama jūroje gyvenančių dvikiaučių moliuskų kiautelių: *Mytilus sp.*, *Dreissena sp.* (midija ir dreisena – L. P.). Ir ne mažiau kaip dviejų rūšių *Cardium* (širdutė – L. P.). Tų moliuskų kiautelių randama sluoksniuais. Viršutinis sluoksnis, mūsų matavimais, paprastai siekia iki 3 metrų. Tų kiautelių visuomet randama daugiausiai tuškančių kolonijos paviršiuje. Tai šis faktas rodo, kad jų urvai turi būti ne mažiau kaip trijų metrų gilumos, bet gali eiti ir giliau. Ir tai nestebina, nes žiemos metu, kada stepėse temperatūra siekia –40 C ar net daugiau, reikia manyti, kad ir žemė iššąla giliai, o nuo šalčio besislėpdami ir gyvulėliai kasasi kiek gali giliau.

Apie senus gyvenamus namus ir avių tvartus, kuriuose kazachai žiemos metu laiko savo avis, studentės pasakojo, ešą daug žalčių. Aš radau tik vieną išsiperėjusio žalčio kiaušinio lukštą. Iš kitų žvėrių čia dažnai sutinkami šernai, kurie gyvena ežerų pakraščiais ir minta pakraščių augalais ir jų šaknimis.

O uodų, uodų, kiek jų čia yra. Mes pirmą vakarą norėjome dar ežere išsimaudyti. Sulipome temstant, apie 8 val. į ežerą ir po kelių minučių, pasimaudę, kuo greičiausiai vėl išlipome ant kranto. Ilgiau būti ežere negalėjome dėl uodų kandimo. Vos tik įlipus į vandenį, tuojau visas spiečius uodų ant mūsų ne vandenyje esančių kūno da-

lių apšėdo ir pradėjo čiulpti mūsų kraują. Maudytis nebuvo laiko, reikėjo arba lindėti vandenyje iki viršugalvio įlundus, arba bėgti iš vandens. Aš nusprendžiau geriau bėgti. Bet ir ant kranto išbėgus, nedaug ką geresnė padėtis. Nuo jų turėjome slėptis palapinėje, kurią apsitaisėme taip, kad uodai negalėtų įlįsti – ant durų ir ant langelio apsidengė merle, kuri praleidžia orą, bet uodus daugiau ar mažiau sulaiko. Pradžioje viską buvome aklinau užsidarę. Bet šiltą naktį užsidarius palapinėje trošku, o prasidarai kiek, uodai lenda. Net ir merle uždangščius visas, rodo, galimas skylės, vis tik jie randa, pro kur įlįsti, ir jau girdi, kaip prie ausies zvimbiam „brolyti, brolyti“. Jei nepasisaugosi, tai po kiek laiko išgirsi, kaip kraujo prisigėręs ant tavo sprando, jau skrenda toliau, suzvimbęs „išpampk“.

Ypač su uodais kovoti reikėdavo prie stalo vakarienaujant. Mat, nepaisant visų mūsų pastangų pavalyti su saule, mes to padaryti negalėjome dėl to, kad ten saulė anksčiau leidžiasi. Mat sulyg geografinė padėtimi, ten reikėtų, kad laikrodžiai būtų nustatyti 2 valandas anksčiau negu Maskvoje, o viena valanda anksčiau negu Stalingrade. Bet dėl įvairių priežasčių laikas skaitomas tas pats, kaip ir Stalingrade, taigi čia saulė leidžiasi ir teka viena valanda anksčiau. Ir mes, papietavę kaip visuomet tarp 2-os ir 3-čios valandos, nespėjome prieš saulėlydį prisiruošti pavakarieniauti. Vakarienaujame su elektros lempute, o tai sudaro uodams ir kitiems vabzdžiams tikrą atrakciją. Apie mus tuomet susirenka jų dideli spiečiai. Ne tik skraido, bet ir apšėdo visur. Ir tada gali pastebėti, kiek jų čia daug ir kokios įvairios jų rūšys. Mums visą laiką rūpėjo sužinoti, ar yra anafelinų uodų, tai yra tokių, kurie perneša drugio ligą. Mūsų nusiminimui pasirodė, kad jų čia labai daug, ir tuomet net tie, kurie uodų nebijojo, pradėjo labai rimtai į juos žiūrėti. Tačiau, man rodos, nebuvo reikalo per daug nuogastauti, nes šiose vietose, kur gyventojų mažai, uodams nėra kur parazitais apskrėsti, taigi, pavojus kitus apkrėsti dėl to žymiai sumažėja, nors kad visai neapsikrėstum, nėra ko pasitikėti. Klausimas tebėra, kaip pergryvena parazitai be žmogaus. Ar nėra kartais jie apkrėsti per kitus gyvulius, pavyzdžiui, paukščius ir žvėris? Šis klausimas tebėra, kiek aš žinau, neištirtas. **Tęsinys – kitame numeryje. Dienoraščio ištraukas spaudai parengė Ramona Šivickytė-Simokaitienė ir dr. Laima Petrauskienė**

IŠKILIOS ASMENYBĖS

Aleksandras Dambrauskas – Lietuvos esperantininkas Nr. 1

160-osioms Adomo Jakšto gimimo metinėms

Povilas Jegorovas

2020 m. rugsėjo 8 d. sukako 160 metų išskirtinei Lietuvos asmenybei – žyminiam Lietuvos filosofui neotomistui, teologui, poetui ir literatūros kritikui, mokslininkui matematikui ir istorikui, prelatui, visuomenės veikėjui, esperantininkui Aleksandrui Dambrauskui-Adomui Jakštui.

Aleksandras Dambrauskas gimė 1860 m. rugsėjo 8 d. (pagal senąjį kalendorių – rugpjūčio 26 d.) Kuronyse, Pagirių valsčiuje, tuometinėje Ukmergės apskrityje, valstiečių šeimoje. Mirė 1938 m. vasario 19 d. Kaune.

1872–1880 m. mokėsi Šiaulių gimnazijoje, 1880–1881 m. studijavo Peterburgo universiteto Matematikos-gamtos fakultete, nuo 1881 m. pradėjo studijuoti kunigų seminarijoje Kaune. Dėl savo neeilinių gabumų 1884 m. buvo išsiųstas tęsti mokslų į Peterburgo dvasinę akademiją. 1888 m. įšventintas kunigu. 1900–1905 m. Aleksandras Dambrauskas jau dirbo šios akademijos profesoriumi.

Aleksandras Dambrauskas studijų metais Peterburgo dvasinėje akademijoje

kitais įsteigė Lietuvių katalikų mokslų akademiją, buvo jos pirmininkas, nuo 1933 m. – akademikas.

Aleksandras Dambrauskas buvo labai įvairiapusiška asmenybė. Nedidelio ūgio, bet titaniško minties gilumo, plataus intelekto ir gilios erudicijos žmogus, daug nuveikęs įvairiose, kartais net tolimose viena nuo kitos srityse. Šiame straipsnyje apžvelgsime jo, kaip pirmojo Lietuvos esperantininko, esperantininkų sąjungos Lietuvoje pradininko veiklą.

Apie tarptautinę esperanto kalbą Aleksandras Dambrauskas sužinojo jau po mėnesio nuo pirmojo esperanto kalbos vadovėlio pasirodymo – 1887 m. liepą Varšuvoje iš lenkiško laikraščio. Netrukus iš autoriaus Liudviko Zamenhofo jis užsisakė šią knygą. Ją gavęs, jau po kelių dienų studijų susižavėjo tarptautinės kalbos idėja, visam gyvenimui tapo esperantininku. Netrukus šia kalba jis parašė atviruką Liudvikui Zamenhofui. Tai buvo pirmoji korespondencija esperanto kalba, kurią gavo Liudvikas Zamenhofas. Taip Aleksandras Dambrauskas tapo pirmuoju Lietuvos esperantininku ir vienu iš šios kalbos pionierių pasaulyje.

Būdamas Liudviko Zamenhofo vien-

mečiu (tik praėjusiais metais minėjome esperanto kalbos kūrėjo 160-ąsias gimimo metines), Aleksandras Dambrauskas visą likusį gyvenimą liko ištikimas šios idėjos šalininkas ir aktyvus propaguotojas. Tuo metu sudarytame pirminiame pasaulio esperantininkų sąrašė Aleksandras Dambrauskas įrašytas 186-uoju numeriu. Jis susirašinėjo su esperanto kalbos kūrėju ir keletą kartų buvo susitikęs su juo asmeniškai.

Už nepaklusnumą caro valdžiai buvo nuteistas penkeriems metams tremties. Būdamas tremtyje Ustiužne (Naugardo gubernijoje), Aleksandras Dambrauskas parašė pirmąjį esperanto kalbos vadovėlį lietuviams „Mokintuve Terptautishkos Kalbos“ ir 1890 m. išleido jį Tilžėje, nes Lietuvoje tuo metu dar galiojo carinės Rusijos valdžios įvestas spaudos draudimas. Šis vadovėlis, kaip ir kitos lotyniškais rašmenimis užsienyje išleistos knygos, į Lietuvą pateko knygnešių dėka. Vadovėlis sulaukė keleto leidimų. Beje, dar būdamas tremtyje Ustiužne, Aleksandras Dambrauskas pradėjo kurti eiles esperanto kalba. Vėliau, grįžęs iš tremties ir po kelerių metų, praleistų Kaune, jis tapo pirmosios Rusijoje esperantininkų organizacijos Peterburgo esperantininkų draugijos „Espero“ (Viltis) nariu, o 1903–1905 m. buvo jos pirmininkas.

1905 m. Prancūzijoje, Boulogne-sur-Mer mieste įvyko pirmasis pasaulio esperantininkų kongresas, kuriame dalyvavo ir Aleksandras Dambrauskas. Jis buvo išrinktas Laikinojo kongreso komiteto nariu ir Kalbos komiteto (Esperanto akademijos pirmtako) nariu. 1923–1937 m. buvo šios tarptautinės akademijos narys.

Grįžęs iš Peterburgo į Kauną, A. Dambrauskas kartu su Kauno gubernijos mokesčių įstaigos viršininku Aleksandru Nedovišinu 1909 m. įkūrė Kauno esperantininkų draugiją. Tada A. Nedovišinas tapo šios organizacijos pirmininku, o A. Dambrauskas – jo pavaduotoju. Tais pačiais metais jis inicijavo Tarptautinės katalikų esperantininkų sąjungos įkūrimą. Ši organizacija sėkmingai veikia iki šiol.

Po dešimtmečio, netrukus po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo, 1919 m. pabaigoje Aleksandras Dambrauskas kartu su kitais įkūrė Lietuvos esperantininkų sąjungą ir tapo jos pirmuoju pirmininku. Šias pareigas ėjo iki 1928-ųjų. Nuo 1934 m. išrinktas draugijos garbės pirmininku.

1922 m. Aleksandras Dambrauskas įkūrė Lietuvos esperantininkų sąjungos dvimėnesinį žurnalą esperanto kalba „Litova stelo“ (Lietuvos žvaigždė) ir iki 1926 m. buvo jo redaktorius. 1923 m. išleido lietuvių literatūros antologinį leidinį esperanto kalba „Litova almanako“ (Lietuvos almanachas). 1930 m. parengė ir išleido žymių žmonių biografijų rinkinį „Užgesę žiburiai“, kuriame išspausdino ir savo paties parengtą išsamią 46 puslapių apimties Liudviko Zamenhofo biografiją. Šią biografiją atskira knyga „Svajotojas“ su išsamiu Petro Čeliausko lydinčiu straipsniu Kauno leidykla „Ryto varpas“ pakartotinai išleido 2002 m. Aleksandras Dambrauskas bendradarbiavo daugelyje to meto periodinių leidinių esperanto kalba. 1905 m. išleido savo eilėraščių rinkinį „Versajharet“ (Eilėraščiai).

Aleksandrą Dambrauską visada domino religijos filosofijos klausimai. Dar 1908 m. Kaune jis išleido 215 puslapių apimties vei-

Aleksandro Dambrausko redaguoto žurnalo „Litova stelo“ (Lietuvos žvaigždė) viršelio faksimilė

kalą esperanto kalba „Malgrandaj pensoj pri grandaj demandoj“ (Mažos mintys dideliais klausimais). Tris jo poemas, parašytas esperanto kalba, Liudvikas Zamenhofas įtraukė į vadinamąją „Fundamenta Krestomatio“ (Fundamentali chrestomatija).

A. Dambrauskas esperanto kalba išleido ir mokslinių darbų. Keletą knygelių iš savo mėgstamos matematikos jis taip pat parašė esperanto kalba. Viena iš jų vadinasi „Pri novaj trigonometrij sistemoj“ (Apie naujas trigonometrijos sistemas, 1905). Išleido keletą apžvalginių brošiūrų apie esperanto kalbą ir jos reikšmę mokslui, pavyzdžiui: „Esperanto kiel scienca helpilo“ (Esperanto kaip mokslo pagalbinė priemonė, 1910), „Kelkaj vortoj pri scienca literaturo en Esperanto“ (Keletas žodžių apie mokslinę literatūrą esperanto kalba, 1912).

Garsus Lietuvos kunigas Valerijus Rudzinskas 1995 m., baigdamas Kauno kunigų seminariją, apgynė diplominį darbą tema „Aleksandro Dambrausko esperantinė veikla“. 2005 m. Vilniuje, vykstant 90-ajam pasaulio esperantininkų kongresui, pagerbiant šį šviesuolį, viena kongreso salių buvo pavadinta Aleksandro Dambrausko vardu.

Aleksandras Dambrauskas yra vienas iš trijų Lietuvos esperantininkų, įeinančių į žymiausių visų laikų 250-ies pasaulio esperantininkų enciklopediją (Nia diligenta kolegaro – Mūsų šaunieji kolegos, 2018, 67–68 psl.). Per Aleksandro Dambrausko laidotuves prie karsto buvo padėti ir du svarbiausi jo apdovanojimai – Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino 2-ojo laipsnio ordinas ir 1937 m. esperanto kalbos 50-mečio proga jam įteikta Pasaulinės esperantininkų sąjungos Aukso žvaigždė. Laidotuvėse dalyvavo visi tuometiniai Lietuvos vadovai ir daugybė žymių Lietuvos kultūros, mokslo, visuomenės žmonių. Aleksandras Dambrauskas palaidotas prie šiaurinės Kauno Arkikatedros Bazilikos sienos.

Aleksandras Dambrauskas-Adomas Jakštas kartu su kitais dviem jo amžininkais, Lietuvos kunigais Jonu Mačiuliu-Maironiu ir Juozu Tumu-Vaižgantu visiems laikams yra įrašytas į Lietuvos istoriją. Autorius yra Lietuvos esperantininkų sąjungos Valdybos pirmininkas

Memorialinė lenta Adomui Jakštui Kaune, Rotušės a. 23

1906 m. grįžęs į Kauną, įsteigė Šv. Kazimiero knygų leidimo draugiją. Vėliau įsteigė ir redagavo kelis žurnalus, 1911 m. kartu su kitais įkūrė Ateitininkų organizaciją. Nuo 1914 m. tapo prelatu. Nuo 1922 m. – Lietuvos universiteto Kelių fakultetų garbės daktaras ir profesorius. 1922 m. kartu su

Aleksandras Dambrauskas-Adomas Jakštas darbo kabinete Kaune

Nupjauto kryžiaus pėdsakais

Kulių krašto muziejuje. Autoriaus archyvo nuotr.

Šaulių ir kitų organizacijų atstovų eiseną

Dr. Raimundas Kaminskas

Rugsėjo 26 d. Plungės r. Kulių bendruomenėje įvyko Lietuvos partizanų, jų ryšininkų ir rėmėjų, politinių kalinių ir tremtinių pagerbimo šventė. Šv. vyskupo Stanislovo bažnyčioje Mišias už Lietuvos partizanus ir kitus šioje parapijoje veikusius laisvės kovotojus aukojo kun. Ar-

Architektūros paminklas – Kulių Šv. vyskupo Stanislovo bažnyčia

vydas Mačiulis, sveikinimo žodį tarė Plungės r. savivaldybės meras Audrius Klišonis. Po to buvo pašventinti trys Lietuvos šaulių sąjungos Plungės kuopos pastatyti kryžiai. Vienas iš pašventintų kryžių šių metų rugsėjo pradžioje buvo nupjautas. Tai padarė ir kryžių

paėmę asmenys jį buvo pakeitę Žemaitijos vėliava. Vėliau kryžius paslaptinai atsirado. Kol kas neaišku, nei kas kryžių nupjovė, nei kas jį vėl grąžino. Šis metalinis kryžius prieš du mėnesius buvo pastatytas netoli Šiemulių kaimo, prie Čiuželių ir Šiemulių gatvių sankryžos.

Plungės rajono Kulių krašto bendruomenė „Alantas“ renginio dalyvius pavaišino koše ir užkandžiais su arbata. Buvo pristatyta edukacinė programa po Kulių krašto muziejų. Renginyje dalyvavo Vyčio kryžiaus ordino kavaliereis, dimisijos kapitonas Algirdas Petrusėvičius, Lietuvos šaulių sąjungos, Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos, Nepriklausomybės gynėjų sąjungos, Lietuvos kariuomenės rezervo karių asociacijos, Lietuvos laisvės kovotojų sąjungos, Lietuvos sąjūdžio, Plungės raj. Kulių krašto bendruomenės atstovai, miestelio gyventojai ir kiti svečiai. Dėkojame šauliui Stanislovui Jundului, Kulių krašto bendruomenei ir kitiems organizatoriams už puikių renginių.

Kulių seniūnija yra Plungės rajono pietvakarinėje dalyje. Ji ribojasi su Nausodžio ir Stalgėnų seniūnijomis, Rietavo, Klaipėdos ir Kretingos rajonais. Seniūnijoje (2017 m. duomenimis) buvo apytiksliai 1150 gyventojų. Kuliai – didžiausia seniūnijos gyvenvietė, pirmą kartą paminėta 1253 m., priklausiusi

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos vėliava bažnyčioje

grafams Zubovams, o 1873 m. atitekusi kunigaikščiui M. Oginskiui. Pirmoji medinė bažnyčia pastatyta 1644 m. 1900 m. kunigaikštis M. Oginskis su parapijiečiais ir kunigu Vincentu Jarulaičiu pagal švedų architekto K. Straudmano projektą pastatė dabartinę mūrinę Šv. vyskupo Stanislovo bažnyčią. Jos altoriai išpjauštyti iš medžio, grindys sudėtos iš keturkampių ir šešiakampių ąžuolo gabalų.

Tautinis atgimimas Kuliuose prasidėjo anksčiau, negu kitose Lietuvos vietose. Jų gyventojai dar prieš spaudos draudimą skaitė

iš lietuviškų maldaknygių. Kuliuose gilų pėdsaką paliko 1898–1901 m. vikaru dirbęs kunigas Juozas Tumas-Vaižgantas. Čia jis redagavo „Tėvynės sargą“, rašė „Pragiedrulus“. Rašytoja Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė aprašė Kulus savo kūrinyje „Šventmarė“. Gyvendama Kuliuose, ji rengdavo vakarus, statydavo vaidinimus. Kuliuose gyveno ir dirbo knygnešys Jurgis Gudas. Po Antrojo pasaulinio karo, sovietų okupacijos metais šiose apylinkėse veikė Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės partizanai.

IN MEMORIAM

Asta Kosaitė-Strumilienė 1960–2020

*Tu niekad, o rytuose vėl saulė kelsis,
Tu niekad, o tūkstančiai žiedų žydės,
Tu niekad... Ir šitas liūdnas balsas
Pravirkdo žemę, žiedus ir žvaigždes.*
[B. Brazdžionis]

Po sunkios ligos užgeso mylinti mama, žmona, buvusi Vilniaus pedagoginio instituto (vėliau – Lietuvos edukologijos universiteto) alumnė, pedagogė, žymi visuomenininkė, etnokultūros puoselėtoja, muzikė, aktyvi Mažosios Lietuvos draugijos narė, Mažosios Lietuvos istorijos puoselėtoja Asta Kosaitė-Strumilienė.

Asta Kosaitė gimė 1960 m. lapkričio 8 d., Klaipėdos rajone – Ketvergiuose. 1978–

1982 m. mokėsi Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute. Studijų metais buvo folkloro ansamblio „Poringė“ narė. Po studijų dirbo universiteto Kultūros klubo vedėja.

Baigusi universitetą, dirbo Vilniaus miesto savivaldybėje, vėliau – Klaipėdos „Ąžuolino“ gimnazijoje lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja, kur įkūrė mokinių folkloro kolektyvą „Gervelė“. Ilgus metus buvo Klaipėdos miesto etnokultūros centro folkloro ansamblio „Kuršių ainiai“ narė.

Paskutiniuosius savo gyvenimo metus dirbo Klaipėdos Eduardo Balsio gimnazijos direktoriaus pavaduotoja ir projektų vadove. Šviesios atminties Asta Kosaitė-Strumilienė išliko artimųjų, mokinių, draugų, kolegų

atmintyje, kaip nenuilstanti altruistė, iškili asmenybė, kuri spindėjo šypsena ir troško noru gyventi.

Atrodo, taip neseniai mūsų Alma Mater vyko kultūros renginiai. Taip neseniai užvėrei duris, bet kiekvieną kartą vis sugrįždavai, kaip paukščiai sugrįžta į gimtuosius lizdus. Trūks mums Tavo puikių patarimų, juoko ir šiltų akių žvilgsnio. Išsėkis ramybėje, tebus Tau lengva gimtoji Mažosios Lietuvos žemelė.

*Miela mūsų alumne, brangi Asta,
Mes tikime – Tu neišėjai!*

Tu tik maža lakštute išskridai...

Ten, kur saugos amžinai Tave šventieji angelai...

LEU Alumnų draugija

Su paukščiais išskrido...

In memoriam habil. dr. Onai Kondratienei

1931 09 25 – 2020 09 15

Dr. Dalia Kisielienė

Šių metų rugsėjo 15 d. netekome žymios mokslininkės, garsios geologės ir palinologės, kvartero periodo sluoksnių stratigrafijos specialistės, aktyvios visuomenininkės ir nuoširdžios kolegės habil. dr. Onos Kondratienės.

Ona Kondratienė-Zinkevičiūtė užaugo Juodausių kaime netoli Ukmergės. Mokėsi garsioje Ukmergės Antano Smetonos gimnazijoje, vėliau Vilniaus S. Nėries vidurinėje mokykloje. 1950 m. pradėjo geologijos studijas Vilniaus universiteto Gamtos mokslų fakultete. Prof. Juozo Dalinkevičiaus paraginta, susidomėjo sporų ir žiedadulkių tyrimo senuose sluoksniuose metodu ir jo taikymu stratigrafijoje. Baigusi universitetą, studijas pratęsė aspirantūroje Lietuvos

mokslų akademijos Geologijos ir geografijos institute. 1960 m. apgynė daktaro disertaciją „Lietuvos neopleistoceno stratigrafija ir paleogeografija, remiantis palinologiniais duomenimis“.

O. Kondratienės mokslinė karjera prabėgo Geologijos institute ir buvo skirta kvartero stratigrafijos, tarpdėdynmečių paleogeografijos tyrimams. Remiantis jos atliktų tyrimų duomenimis, buvo aprašytos atskirų kvartero laikotarpių paleogeografinės sąlygos, apibūdinti jų skiriamieji bruožai, o stratigrafinėse schemose išskirti nauji sluoksnių stratonai. Ilgamečių tyrimų duomenis mokslininkė susistemino 1996 m. išleistoje monografijoje „Lietuvos kvartero stratigrafija ir paleogeografija, remiantis paleobotaninių tyrimų duomenimis“. Ja remdamasi, 1998 m. mokslininkė apgynė

habilituoto daktaro disertaciją. Mokslinių tyrimų išvadas paskelbė 9 knygose ir 120 mokslinių straipsnių.

Ona Kondratienė buvo ne tik plačios pasaulėžiūros mokslininkė, besidominti įvairiausiomis mokslinėmis temomis, bet ir nenuilstanti visuomenininkė bei gera mama. Daug širdies ir laiko ji atidavė geologų etnografiniam ansambliui „Apynys“. Rengė šventes, aktyviai dalyvavo Atgimimo Sąjūdžio, vėliau Tėvynės sąjungos (Lietuvos konservatorių) partijos, taip pat „Caritas“ organizacijos veikloje. Onutė, kaip ją vadino kolegos, kartu su savo šviesios atminties vyru, taip pat geologu dr. Alfonsu Kondratu užaugino dukrą Viktoriją ir sūnų Laimutį, labai mylėjo ir didžiavosi trimis savo vaikaitėmis, spėjo pasidžiaugti net keturiomis provaikaitėmis.

Ona Kondratienė. Šeimos archyvo nuotr.

Geologų bendruomenė Oną Kondratienę visada prisimins kaip nepaprasto darbštumo, niekada nenuilstančią kolegę, visada randančią laiko mokslinėms diskusijoms ir konsultacijoms, žavinčią visus savo neišsenkama energija. ■

IN MEMORIAM

doc. dr. Alfonsui Pilkaui

1935–2020

*Visos mūsų maldos kasdieninės,
Viešpatie, duok tėviškės dangaus.
Tik tenai pailsusios krūtinės,
Po visų kelionių atsigaus.*

Lietuva neteko žymaus filologo, kraštotyrininko, pedagogo doc. dr. Alfonso Pilkos. Eidamas 86-sius metus, po labai sunkios ligos, rugsėjo 10 d. į Amžinybę iškeliauvo Vilniaus pedagoginio universiteto Užsienio kalbų fakulteto mokslininkas kalbininkas, kraštotyrininkas doc. dr. Alfonsas Pilka.

A. Pilka gimė 1935 m. vasario 27 d. Anykščių rajono Trakinių kaime Stasės Pilkienės (Juškaitės) ir Prano Pilkos šeimoje, užauginusioje keturis vaikus. Baigęs Antanavos pradžios mokyklą, mokėsi Anykščių Jono Biliūno vidurinėje mokykloje (dabar – J. Biliūno gimnazija).

Besimokant šioje mokykloje, pasikeitė net šeši direktoriai. Štai tokioje aplinkoje, nuolat permaining ir saugumiečių purtomoje mokykloje, brendo būsimasis mokslininkas. 1954–1958 m. jis studijavo Vilniaus peda-

goginio instituto Užsienio kalbų fakultete ir įgijo anglų kalbos mokytojo išsilavinimą. Jam dėstė iškilius to meto filologai, pedagogikos ir jos istorijos kursus dėstė prof. Jonas Laužikas.

Baigęs studijas, 1958–1962 m. A. Pilka gyveno ir dirbo Klaipėdoje. 1958–1959 m. buvo Klaipėdos 4-osios vidurinės mokyklos anglų kalbos mokytojas, 1959–1962 m. – Klaipėdos jūreivystės mokyklos anglų kalbos dėstytojas. Nuo 1962 m. buvo pakviestas dėstyti Vilniaus valstybinio pedagoginio instituto (nuo 1992 m. – Vilniaus pedagoginio universiteto) Užsienio kalbų fakulteto Anglų filologijos katedroje. 1962–1988 m. dirbo vyr. dėstytoju. 1988 m. instituto Taryba jam suteikė docento pedagoginį vardą. Šias pareigas ėjo iki 1996 m., kol išėjo į pensiją.

1963–1965 m. A. Pilka stažavosi Rygos universiteto užsienio kalbų dėstytoju dvimečiuose kursuose, vėliau – Didžiojoje Britanijoje. 1984 m. Vilniaus universitete jis apgynė filologijos mokslų kandidato disertaciją „Lietuvių kalbos neįžymimieji determinatyvai (gretinant su anglų kalba)“,

1993 m. nostrifikuotas kaip humanitarinių mokslų, filologijos daktaras. A. Pilkos mokslinių tyrimų sritis – loginė-semantinė anglų ir lietuvių kalbų gretinamoji analizė. Jis paskelbė profesinės ir mokslinės srities straipsnių „Kalbotyroje“, rinkiniuose „Kalba ir mintis“ (1980 m.), „Žodžiai ir prasmės 1“ (1991 m.) ir kitur. Lietuvos spaudoje skelbė kraštotyros tyrimų straipsnius apie gimtojo kaimo ir jo apylinkių iškilius žmones: spaustuvininką Martyną Kuktą, arkivyskupą Teofilijū Matulionį, kunigą Stasį Ylą.

LEU Alumnų bendruomenė reiškia gilią užuojautą velionio šeimai ir artimiesiems, broliui Antanui, seseriai Natalijai, katedros bendradarbiams, studijų kolegoms ir studentams. Tikimės, kad draugų, kolegų atmintyje jis ilgam išliks kaip nenuilstantis altruistas, asmenybė, nevingianti ir aštresnio, bet teisingo žodžio, kurio subtilus humoras daug kam imponavo ir net padėjo.

Ilsėkis ramybėje, mielas kolega, tebūna lengva Tau Anykščių krašto žemelė. LEU Alumnų draugija

Skaudžią netekties ir liūdesio valandą profesorių Gediminą Merkį, mirus mylimai mamytei, nuoširdžiai užjaučia LAMPSS valdybos ir tarybos nariai. Netekties skausmą tesumažina šviesus Jos prisiminimas ir telydi mūsų užuojauta. ■

Lietuvos mokslininkų laikraščio projektui „Akademinės bendruomenės indėlis į mokslinės informacijos sklaidos ir populiarinimo sistemą“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2020 m. skyrė 8 tūkst. eurų. „Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Jonas Jasaitis
Stilistė-korektorė Jolanta Niaurienė
Dizaineris Vilius Zaveckas

Redakcinės kolegijos pirmininkas – Raimundas Dužinskas, nariai: Alvydas Baležentis, Valentinas Baltrūnas, Valentas Daniūnas, Jonas Dautaras, Vygintas Gontis, Nelė Jurkėnaitė, Regina Kvašytė, Milena Medineckienė, Andrius Pukas, Eugenijus Stumbrys, Emilis Urba, Dalia Urbanavičienė, Janina Valančiūtė, Raimundas Kaminskas
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, LT-01118 Vilnius
El. paštas mokslolietuva@gmail.com
Laikraštis internete: www.mokslolietuva.lt
Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslolietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.